Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 29 АВГУСТ, 1987 ШУ. ★ № 104 (7450). ★ Мах 3 кеп.

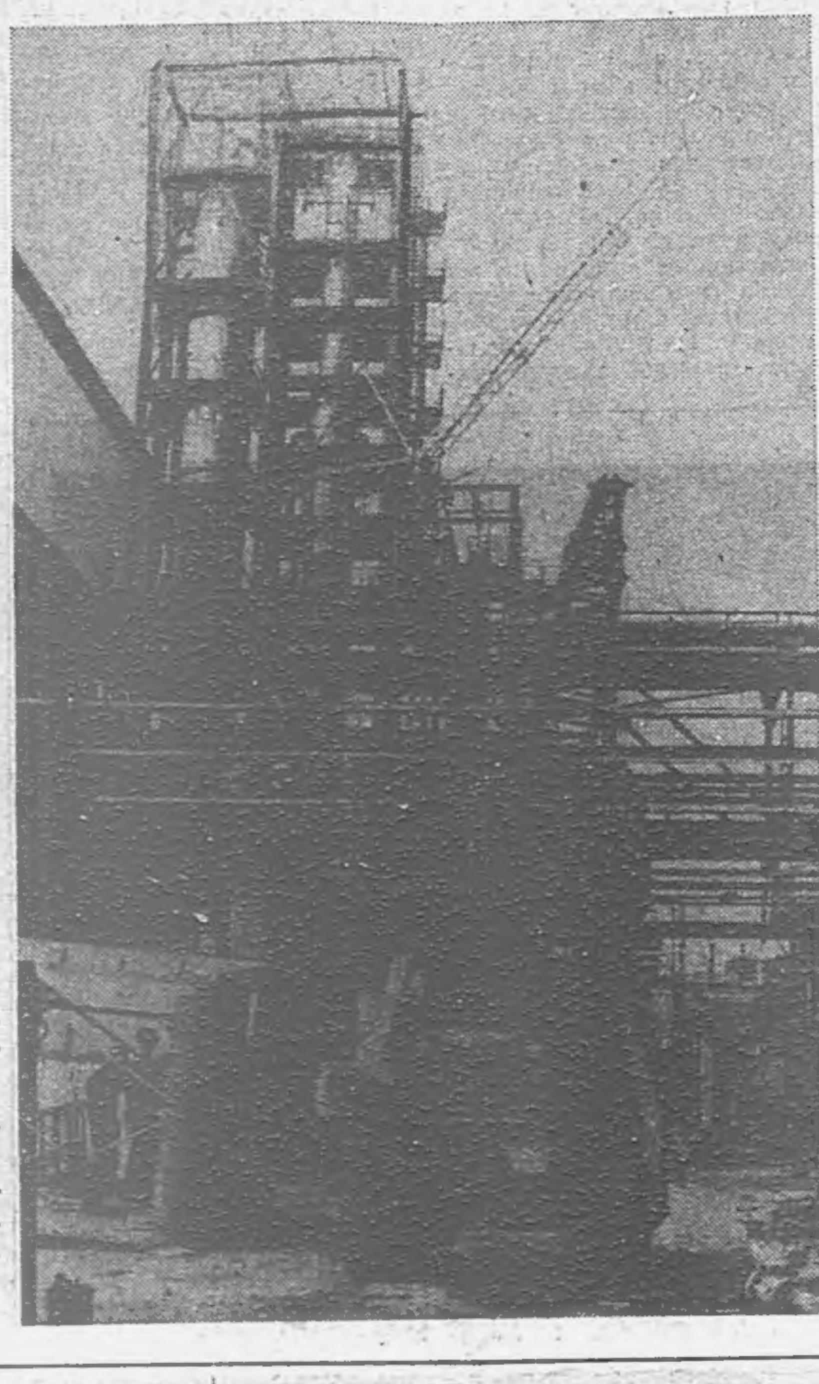

ГIишлонхой толамаш

В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводе хьалъеш йола Г-43-107 яха установка вай республике хIанз хьалъеш йолча гIишлонех эггара лоархIамегIчарех цаI я. Цига шоай хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, укх юбилейни шера тIанийца декхараш тIехкхоачашдеш ба Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-7 гIишлонхой. Царна юкъе а хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш доахаши хадданза социалистически яхье хьалха латташи я Мицаев Нурде кулгалдеча гIишлонхой бригада коллектив. ХIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачашъю цо.

Цу бригаде къаьстта дика болх барца белгалбаьнна ба гIишлонхой Т. Гелдажиев, Д. Тарамов, А. Тулугаев, З. Тачаева. Цар шоай бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта цхьа моттиг нийслац.

СУРТАШ ТIА. 1. Хьалъеш латта Г-43-107 яха установка; 2. (аьрдехьара аьттехьа) Н. Мицаев, Т. Гелдажиев, Д. Тарамов, З. Тачаева, А. Тулугаев.

А. АЙРАПЕТОВА сурт.

ТIЕХЬАШКА ДОВРГДАЦ

Харц ва тхона, хьайбаш леладерашта, ер ахка атта да яхар. Ахархошта мо халз я тхона а ахкан йокъал а йIовхал а. ХIаьта а оахош денна дош кхоачащде гIерташ, тIехьашка ца доалаш хьадоагIа тхо укх дIаьххача аьхки.

Хьалхарча ах шерара хьокхамаш во хиланзар тха. Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара 1314 килограмм шура яьккхар оаха. Из я плана дукхагIа. Нагахьа санна, иштта болх беш оаха шу чакхдоаккхе, хIара Iаттагара йоаккха шура 2628 килограммага дIакхоачаргья.

Аз айса сай Iула юкъерча хIара Iаттагара 1869 килограмм шура яьккхар. Дика хьокхамаш долаш къахьег са новкъосташа Дарсигова Фатимас, Алиева Зулайс, кхычар. Соца яхье яьнначa Дарсигова Фатимас 1720 килограмм шура яьккхар.

Района фермашта юкъе кхоалагIа моттиг яьккхар тха ферма коллективо ах шера яьча итогех. ХIаьта а тхо раьза дац. ХIана аьлча хьалхара моттиг яккха йиш йолаш дар тхо, нагахьа санна даьгIенашка хиннача баьцех тийша а ца дуташ, хьайбашта дукхагIа моша доакъар, концентраташ лоаттаьяларе. ХIанз из гIалат а тоадеш ба кулгалхой а специалисташ а. Шура лаьгIъялийта йиш яц. ХIаьта тхога, дояркашка диллача, тхо кийча да тхоай дош дизза кхоачащде.

Х. СУРХОЕВА,
Назрановски района «Экажевский» совхоза № 2 йолча ферма доярка.

ЙОАКХО ЕЗА...

Хала болх ба дояркай бар. Саи-боади къасталехьа меттара гIовтта беза цар. Сеща дIаболалу хьайбашка хьажа. ДукхагIйола ха ферме йоаккх цар. Ховш да ханнахьа ца деш дита Iунал из хьайбашкара хьа ца йоаккхаш йиса шурий дуккха килограммаш йолга. Из кхета а деш, хIара доярка деррига хьинар дIадала гIерт ший балха. ТIаккха мишта латт цун ший йоакхо яра гIулакх, мишта хьож цун хьашташка кулгалхой.

Из гIулакх тахка дагахьа «Назрановский» совхоза Костоев Хаматхана кулгалдеча Аьлти - Юртарча фермера хьайбаш леладераш болча хилар со.

Укхазарча ферме пхи бIаь совгIа бежан да. Царех 460 совгIа дар детташ да. ХIаьта царна гIулакх деш 40 саг ва. ХIанз доахан дукхагIча даькъе мошача доакъарца кхоаб. Из хан-ханахьа хьатIакхухь совхоза механизатораша. Цунга хьежжа доахана ди тIехьа дукхагIа шура лу. Юкъера лаьрхIача хIара беттача Iаттагара итт килограмм шура йоаккх. Из соахка цу ханарча хьокхамца нийсйича дукхагIа я.

Шийна хьалхашка латтача декхарех дика лоархIаеш хьайоагIа укх ферме ткъаьпхиъ шера болх беш йола Плиева Райхьант. ХIара беттача Iаттагара 11—12 килограмм шура йоаккх цо дийнахьа. Цо дIадахача шера план 2200 килограмм мара йоацача, хIара Iаттагара 3650 килограмм шура яьккхар. ДикагIйолча дояркана дукха тIехьа ца бусаш беркате къахьегаш ба Хаматханова Света, Мержоева Лида, Амхадова Iайна, Амхадова Зуръ, Евлоева Марет, иштта кхыбараш.

Сево новкъостал ду царна иштта доккхий толамаш даха? Хьалхарча даькъе, къахьегама, быта, салаIара хьалаш дика вIаштIехьдаьха хиларо ду. Масала, къаьстта дош ала лов ферме хьайбаш леладерашта лаьрхIа хьалдаьча цIенах. Массехи шу да цо болх бу. Болхлошта салаIара мел эшар Iалащдаьд цу чу. ЦIеча уголоке телевизорага хьажа а проигрывателага ладувгIа а йиш я. Истола тIа латт шахматаш, шашкаш, керда газеташи журналаши дада. БIарг тIаозаш я укх чу латта мебель. Дика кийчдаьча хьаьша цIагIа нийсвелча санна хетадолийт цо. Цу дерригнега хьожаш, доал деш я библиотекарь Плиева Люба.

Духхьала цIе уголок хинна Iац укхаза. Хьайбаш леладерашта чIоагIа накъайоал цига хьайийлла столови а болх беш йола душевой а. 10 класс яккханза болча хьайбаш леладерашта дIахо деша таро луш йола школа я ферме.

Ферма доалахьа цхьа автобус я. Из хьайбаш леладераш салаIа дIа-хьа бигара а иштта кхыдола бытови гIулакхаш кхоачащдара а лаьрхIа я.

Хьайбаш леладерашта гIулакх деча, деррига отделене, совхоза кулгалхой бехкагIа а доацаш, бакъда, цар из де декхарийла болчаргара хьадеха а дезаш, цхьацца кхоачамбоацараш а да. Царех дувц дояркаша шоаш.

— АттагIчарех бац тха болх. Хийла уйла хиннай са, укхазара дIа а яьнна, кхычахьа балха яха. Цхьабакъда, оалаш да-кх цкъа дегах хьалетар дIадалац, аьнна. Иштта дIачIоагIъелар со укхаза, — аьлар Плиева Райхьанта. — Iалальмате новкъа хул цхьайолча хана тхоаш теркал ца деш дитача. Агитбригада тхона тIехьяьле кхашка болх бераш болча йода. Цига дукхагIа ба нах. Автолавка наггахьа мара чуерзац тха ферме. Бакъда, еча а цу тIа мерза хий, печенеш, гIаьленаш мара кхыдола товараш хилац.

Бакъда, цо дувцар. Дояркаща къамаьл деча хана аз кхетадир нагахьа мара ягIац автолавка, лоадам, боаца товараш да хьакхухьараш, эргадаьккха хIама хилац.

Бокхъалдар аьлча, укхаза хьоар, нахча, чкъаьра, шекар, чай, кхыдола товараш дохкара лаьрхIа ларек хьаелла йоагIар. Из райпо кулгалхой дIатохабелча атта хьаде йиш йолаш хIама да. Тиканз лаьрхIа помещени укхаза йолаш я. Иштта уйла е йоагIа ферме телефон йиллара а медпункт хьаеллара а. ТIаккха кхы а дикагIа кхоачащде йиш хургья хьайбаш леладерий хьашташ.

М. БАРАХОЕВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

● НОВГОРОД. Областа медикашта кхы а эффективнегIа медицински гIо делга тоадеча новкъостал дергда Iилман наькъаца унахцIено лораяра объекташ хьалъяро. Гаьннарча юрташка а городашка а бахача наха даьча тохкамаша гучадаьхад наьха унахцIенон Iаткъаш дола хаоттамеи моттиген къаьстта ший тайпара хьалаш. 60 эзар карточка оттадаьд. Уж ЭВМ тIа чакхдаьхачул тIехьагIа плановикашта, гIишлонхошта, лорашта Российски Нечерноземье медицински учрежденеш хьалъяра моттигаш белгалйоахаш йола информаци лургья.

● МИНСК. Геологашта, зIамига рюкзака чу хошаш йола спектрометр хьаьйй Белорусски университета Iаламхошеи СССР Iилмай Академе Ленинградски аналитични приборостроене института специалисташеи. Цун новкъосталца породана экспресс - анализ е йиш я цох мел олово доаллий хьожаш. ХIанз геологий образецаш стацнонарни лабораторешка дIакхахьа езац — тохкамий йиза курс полевой хьалашка чакхйоаккх.

● НОРИЛЬСК. (Красноярски край). Къулбаседе караерзаеча хана саго Путорански лоамашта а Таймыран Эвенкенеи юхерча хьун-тундра а зе дац. Укхаза 1,6 миллион гектар майда тIа мехка эггара йоккхагIчарех цаI — «Путоранский» яха заповедник хьаьйй. Лораеш йола территори вIалла ца нийслуча, СССР ЦIеча книжка тIа дихьача хьайбашца, оакхарашца, оалхазарашца цIи хеза я. Укхаза гIолла чакхдоал акха къулбаседера саьрча дуккха Iулаш дIа-хьа уха наькъаш. Заповедника баьцовгIа дуне а ший тайпара да. Заполярье эггара чIоагIагIа лоархIа Аян а юкъе а болаш Норильски Iамарч а законо лорадеш да. Кастта укхаза мехка эггара къулбаседера къаман парк хьаергья.

● ЖИТОМИР. Нух доацаш лаьтта обработка яра лаьрхIача механизмашта цхьаькха цхьа агрегат тIахкийттай. Моттигерча заводе серийно арахеца йолаяй шерра лаьтта чулоаца вертикально-фрезерни культиватораш. Уж лакха къахьегама овсарле йола универсальни машинаш хIамаш дIаера лаьтта кIаьддаь ца Iеш, коартолашта гувнаш де, кхыйолча культурашта оасар а де йиш йолаш я. Культиваторий — универсальни хьалхара парти Российски Нечерноземье адресах дIаяхийтай.

● ТАШКЕНТ. Берригача ташкентцашта бера хана дениз йовзаш йолча курантий башняс керда лоархIам тIанийцаб: цу чу хьайийллай Узбекистана художникий Союза выставочни зал. ХIанзле дукха йоккха йоацача, цхьабакъда хоза кийчъяьча помещене хьалхара вернисаж чакхъяьннай. Художественни выставкай дирекцеи культура городской управленеи «бераштеи боккхийчарнеи лаьрхIа фаьлг» яха экспозици вIаштIехъяьккхай. Цун юкъедахар цIи хезача говзанчий, шоай творчески никъ хIаьтта дIаболабаьча авторий балхаш. «Куранты» яха выставочни зал, цунна дукха гаьна йоацаш йолча парке вIашагIъеллача кагирхой культурни комплекса цхьа дакъа хургда.

● ХАБАРОВСК. Тахан укхаза хьайийллача советско - американски Iилман симпозиуме тихоокеански регионе кхерамзле Iалашъяраи вIаши леладу гIулакхаш шердараи дола де дезараш къестадергда. Цига дакъа лоацаш ба СССР АН США-и Канадаи института, СССР АН Гаьнарча Малхбоалеи отделене институтий сотрудникаша, хIаьта иштта, США малхбоален берда йистошкара университетий, колледжей Iаламхой группа. Укхаза цхьанара предприятеш хьаяра, чкъаьрий лувцара, хьун боахама, гонахьара Iалам лорадара даькъе бувзамаш кIоаргдара йолча таронех дискуссеш еш ба. Из, шин мехка Iаламхой цу тайпара пхелагIа вIашагIкхетар да.

АДРЕС: ЛЕНИНА ЦIЕРАГIЧА СОВЕТСКИ БЕРИЙ ФОНДА ОРГКОМИТЕТ

В. И. Ленина цIерагIча Советски берий фонда оргкомитета адресагIа советски нахагара из вIашгIйоллара решенена раьза болаш дуккха хоамаш ух. № 707 йола счет ахчан вкладашца хьалъюзаш латт.

Ставропольски края, Новоалександровски района, председатель В. Вран — фонда оргкомитета член — волча «Россия» яхача колхоза йийллача партийни собране соцам бир шера юкъера эцача алапех цхьан дийнахьа даьккхар — 12 эзар сом, № 707 йолча счетагIа дIахьожаде аьнна.

Украина комсомольцаша а кагирхоша а раьза а болаш хьаллоац берий фонд хьаяра гIулакх, Запорожски абразивни комбината къонача болхлоша ши эзар сом дIахьожаде аьнна декхар тIанийцад, Запорожски областера Ореховски района XXII-ча партсъезда цIерагIча колхоза къахьегамхоша — эзар сом. Николаевски областерча Первомайски района «Искровец» яхача пионерлагера пионерашеи октябряташеи къахьегама десанте шоаш болх беш даьккха 76 соми 76 кепиги дIахьожадаьд.

Серго Орджоникидзе цIерагIча Харьковски тракторни завода комсомольски организаце, Харьковски педагогически авиационнии институтий студенчески отрядий доакъашхоша. Сумски областа Липоводолински района Чкалова цIерагIча колхоза комсомольцаша укх шера сентябре — октябре комсомольций дерригача ноахала республикански субботник а даь цига хьадаьккха ахча № 707 йолча счете дIахьожаде аьнна предложени еннай. ВЛКСМ ЦК секретариата из инициатива хьаллаьцай.

«Правда» яхача издательства брошюровочни цеха коллектива шоай преми дIаелар. Азербайджански ССР гIишлон министерства Оргтехстрой треста коллективо 1995 сом преми дIахьожайир. Украина Компарте г. Одессера Приморски райкома къаьнача большевикий совета — 100 сом. Липецкера № 10 йолча юкъерча школера «Орленок» яхача городской пионерлагера пионераш молхашта лаьрхIа баьцаш гулъярах даьккха ахча дIахьожадаьд, хIаьта иштта школа-интерната 368 книжках йола библиотека гулъяьй.

Берий фонде хIаране 1000 сом дIахьожадир Социалистически Къахьегама Турпала поэта Дудин Михаила, СССР халкъа артисткаша Зыкина Людмиласи Лепешинская Ольгаси. СССР яздархой Союза № 707 йолча счетах 1 миллион сом дIахьожадаьд.

(ТАСС).

СССР-ера Инде фестиваль

Дохаргдоаца доттагIал

Малав вай мехка Инде халкъа искусство ца езаш? Мел боккхача безамца ух вай индийски кинофильмашка, дукхагIча даькъе сийлахь - доккхача халкъа зовнеча иллешка ладувгIеи халхарашка хьажеи уйла йолаш.

ХIанз вай республике бахача наьха аьттув хиннаб киноэкрана тIа а доацаш, шоай бIаргашца из тамашийна искусство бIаргаго, цун ший тайпара оагIонаш йовза.

Москве дIайолаенна Советски Союзера Инде фестиваль берригача вай боккхача мехка гIолла дIаяьржай. Кхаьчар из Нохч - ГIалгIайчен лаьтта а. Советско - индийски доттагIал мел чIоагIа да хьахьокхаш дар укх денношка Грозне В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце хинна сурт. ТIанк аьнна хьалйизача зале цхьаь цаI саг висанзар Индерча самодеятельни артисташа гойта программа дег тIа ца южаш, из къоабал ца еш.

Иштта хилар Урус-Мартанерча районни культура ЦIагIа а. Индера баьхкача хьаьшашка хьажа ловча наьх аханешта а моттигаш тоъанзар йоккхача зале. Хьаьший шоаш а бар вай республика дикагIа йовза ловш. Хоза хеташ, хьежар уж Нохч - ГIалгIайчен исторически моттигашка, «Нохч-ГIалгIайчен лоамашка», «Даймохк», «Ансамбль «Вайнах», «Халхавоал Эсамбаев Махьмуд» яхача фильмашка, музеяшка, городе хьалъяьча кердача гIишлошка, дуккхача къахьегама коллективашца вIашагIкхийтар.

Кавказа лоамаш — дуккхача поэтий, йоазонхой, художникий безам тIалаьтта моттигI Царга хьажа ловш бар Индера хьаьший а. Из де цар аьттув баьлар Веденски районе кхаьчача.

Района доазув къаста моттиг. Укхаза тухаца - сискалца, зизашца, дIайхача моаршалца тIанийцар лоамароша Индера делегаци. Хьахоз зовне бека пандар. Халкъа ашараш дIалокхаш ба вежарий ИстамуловгIар. Царна тIехьа ека йолалу индийски ашараш а. Лоаман коача хий Хулхулао а цхьан юкъа ший болар лаьгIдаь, ладувгIаш долаш санна хеталу. Кастта С. Орджоникидзе цIерагIча колхозе кхоач хьаьший. Юртара нах, цаI санна берригаш а гулбеннаб делегаци тIаэца. Культура ЦIен хьалхашкарча майдан тIа колхоза правлене председатела А. Хусаинова моаршал хоатт Инде халкъа искусства викалашка.

Къамаьл хотталу. Цхьан моттиге гу колхозера цIи хеза тхьамка леладархо Идрисова Докка индийски кхалнахаца безаме елаш, къамаьл деш; кхычахьа — Гуджаратерча ахархошца дувца хIама корадаьд Халкъа доттагIала орден лелаеча Хайдиев Варийна. Талмач ца эшаш, массане цхьатарра кхетабу бокъонца долча доттагIала мотт. Индийски дар санна долча сийлахь - доккхача халкъа искусство йовза кхоачамболаш ха яц цхьа кIира. Цул совгIа, делегацеца бараш профессиональни артисташ а бац. Уж мугIарера ахархой, болхлой ба. Цунга хьежжа къахьегамах, машарах, иразах, халкъа догуйлах да цар иллеш, халхараш, ашараш.

Индийски мукъамаш духхьашха хозаш дац вай республике. Хьанна дагадагIац «Бродяга», «Господин-420», «Биъ никъ» яха а кхыдола а фильмаш. Уж дицлац наха. Центральни а моттигерча а радио гIолла каст-каста дек уж.

Дог тоха ца луш мишта хьожаргва «къамаьл дувцача» Инде халхарашка. Вайна массанена а дагадоагIа Эсамбаев Махьмуда деш хинна «Дошо даьла» яха индийски халхар. Цо тешал ду вай республиканеи Инденеи юкъера доттагIал дIадоладенна тоъал ха йолга.

Тахан адамлена хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да тIема кхерам дIабаккхар. Советски Союзаи Инденеи, уж тайп-тайпара социальни системашта чуйоагIаш яле а, хайнад дIахьа доттагIлеи кулг кховдаде, машара политика доазув шерде, шоайла дола экономически культурни бувзамаш чIоагIде. Кхыча мехкашта гуччахьа дола масал да из.

— Советски Союзера Инде фестиваль доккха политически маIан долаш гIулакх да, — аьлар машиннаькъа Грозненски отделене керттерча инженера А. Романова.— Са ираз хиннад укх тIехьарча хана индийски артисташца шозза вIашагIкхета. Цкъа Ленинграде, хIанз — Грозне. Шоззе а са дезала а сона сайна а тоам беш чакхдаьлар уж. ХIанз хайнад сона индийцаш мел хьаийна, безаме, Iимерза нах ба.

Дика хьаша дIаводача хана гIайгIане хул. Иштта хет вайна а индийски делегаци накъайоаккхаш. Дег тIара ях вай: «Дувла тха долча кхы а!»

М. МАЖИТОВ.

ПАРТГРУППАШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

МАЙРАГIА ДУВЦА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

Парте эггара лоархIамегIа йола ячейка я партийни группа. Цунна керте латтачун, цунна чубоагIача коммунистий позицех, принципиальностах, парте лоархIаме решенеш йнзза кхоачашъяра мугIарера болхлой шоашта тIехьабаха цар низ а хьинар а дIакхачарах, хIанз мехка хулаш латта, перестройка ма могга кIоаргъе царна карагIдаларах дукхагIча даькъе тийша да бIарччача коллективо доаха толамаш. Дика гу наха шоашта масал тела декхарийла бола парте членаш шиш болаш ба е бац. Цунга хьежжа бу цар бIарччача партгруппа, партийни организаце балха беш бола мах а.

Сунженски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза Дешнеев Ювсап керте латтача партгруппа членаш дика бовз доярқашта, скотникашта, Iаьсий кхедерашта, жаIуашта. Партгруппо ший теркама кIал лоаттаду производственни къахьегамей дисциплина чIоагIъяра, хIара сага бехктокхам айбара дешаш. Из бахьан долаш тIеххьарча хана дикка лаьгIденнад нах балхара дIабуввалалга. ХIанз фермашка дукхагIа дIачIоагIлу школа йнстеяьккха кагирхойи мехкарийи, цар низ дIакхоач хьалхашка латта доккхий декхараш толаме кхоачашде.

Партгруппа коммунисташа дика кхетаду социалистически яхь, къахьегам нийса вIаштIехьбаккхар мел лоархIаме да. ХIара сага дика довз ший декхараш, плановни заданеш, шоашта карагIдаьнначох тIеххьара хургйола поощрени малагIа я. Соахка а укх шера а хадданза тIакхеташ латт хIара Iаттагара йоаккха шура, хIара бежана дукхагIа тIадетталу дулх.

— Вайна ховш ма хиллара, чIоагIа йокъал лаьттай соахкеи укх шереи, хIаьта а хьайбаш леладераша тоъал Iалашдаьд доакъар. Из дика а да, — аьлар ше доклад еш партгрупорга. — Ах шера планал дукхагIа дIаденнад паччахьалкхенга дулх, шура. Уж толамаш доахача къаьстта белгалбаьннаб доярқаш Алдамова Алпату, Бисиева Яха, Мачукаева ПаьтIамат, Хасуева Хьава, скотникаш Саралиев Нурди, Садулаев Ахьмад, Сулиманов Амин, кхыбараш. ХIаьта хьалхалаттача доярқас Ясакова Рансас хIанзлехьа кхоачашъяьй шура яккхара шера план.

Цхьабакъда, лакхе мел дийцача дикачунца цхьана кхоачамбоацараш а нийсдалийтад колхоза хьайбай боахаме. Коммунисташа къаьстта теркам тIабахийта дийцар шоашта ду ца деначох, юкъагIдисачох. Цхьаккха хIама къайла ца хьош, озабезам ца беш гуччахьа дийцар шоай ледарлонех. Ховш ма хиллара, хьайбай продукци алсамъяккхара кIийле я доахана Iул тоадар, доакъара база чIоагIъяр. Цу хьакъехьара хьал дог деладеш дац боахама фермашка. Соахка планагIа хIара бIаь Iатта тIехьа 85 Iасилг хьалкхеде дезаш бар колхозе, хIаьта хьалкхедаьр 73 Iасилг мара дац. Цун бахьан да профилактически, ветеринарни мероприятеш эсала кхоачашъяр, доахана Iунал деча персонало, осеменатораша шоай болх талмастта бар.

— Хьайбай продукци дика хилар дукхагIча даькъе тийша да доакъарах. Нагахьа санна из оаха Iалашдеш даларе дуккха дарегIа хургъяр тха продукци, — аьлар къамаьл даьча коммуниста В. Амагова. — Соахка денз боахаме доакъар дукхагIа Iалашдеш дале а, хIанз а тIехьа дукха моша доакъар, силос кхычахьара безача маьхах ийде дезаш да тхо. Цудухьа планагIа доагIачул дукхагIа да шурийга дIадодар. Цул совгIа, шинна а фермера доахан бруцеллезни да. Зоотехнически, ветеринарни службаша шоай декхараш лерттIа кхоачаш ца дарах дукха дов Iаьсий, коа тIара оалхазараш, жа. Из бахьан долаш соахка 16 эзар сом совгIа зе хиннад боахама. Цунца цхьана тха гIулакхашта баргал етташ да доярқаша цхьатарра болх ца бар а. Нагахьа санна укх шера хьалхарча ворхI бетта Бисиева Яхас хIара ше кхоабача Iаттагара 2114 килограмм шура яьккхалле, нийс бIаьннега а дIакхаьчабац А. Харачоева, Х. Дасаева, Л. Аслаханова, кхыбараш. Хьалхалаттараштa нийсса цар къахьийга даларе кхы а 805 тонн шура яьккха хургъяр. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш ца хила тарлора, нагахьа санна партийни группо, берригача хьайбаш леладераша шоаш пайда эцанза йиса таронаш йнзза оарцагIъьхаяларе, дукха дика гIулакхаш юкъагIдита децаре, парте дIа ма деххара сага фактор айяра йоагтIаш йола терко яьяларе, доярқайи скотникийи культурно-бытовой хьалаш тоадаьларе, баьцадаараши хьажкIаши кхееча санна, хьайбш леладеча а дезала подряд шерра юкъейоалаяьларе. Из къьгга белгалдаьккхар собране къамаьл даьча керттерча ветеринарни лора Беков Iалихана, МТФ-1 ветеринарни лора Чилаев Iийсас, МТФ-2 лаборанткас Ажигова Луизас.

Дош аьнна а хьоахадинзар собране коллективе баьча кхетам балара балхах. ХIаьта дувца дукха корортдар лайча. Партийни къахьегама, производственни дисциплина телхаяр, коммунистага товш доаца гIулакхаш леладар бахьан долаш, балхара мукъа а воаккхаш, партера дIаваьккхав керттера зоотехник Асаев Къоасам, партийни бехктокхаме эзаб доярқаш Я. Айдамирован Р. Бисиеван. Эхь хеташ, хала хетар де ца ловш санна мара цар цIераш яханзар партгрупорга Ю. Дешнеева, бебеза бехк баь ма баьннабий, керда хIана доах из. аьнна.

Балха тIа дукхагIа гласность хилар лоархIаме да хIанз, массе а сферашка чуйнина перестройка еш латтача хана, къаьстта сага фактора лоархIам ма могга айбеча хьалашка. Из наказ делар собране дакъа лоацаш хиннача коммунисташа боахама керттера зоотехник Дешнеев Ювсап юха а партгрупоргалла хоржаш.

А. СУРХОЕВ.

Августовски конференцешкара

ХЬЕХАРХОЙ КХЕТАЧЕ

Дешара керда шу гаргакхаьчад. Республика районашка чакхйоалаш я хьехархой августовски конференцеш. Укх деношка Назрановски района хьехархой гулбеннабар вIаши дагабовла, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш лаха.

Конференце хинна къамаьл цIенхаштта а гIалаташ лечкъаде ца гIерташ, гуччахьара а дар.

Цига ше яьча доклада тIа КПСС Назрановски райкома секретара Л. Б. Амерханова белгалдаьккхар, тахан, цIаккха а ца хиннача тайпара цIенхаштта латт общеобразовательнии профессиональнии школана кадраш кийчъяра, школагара дIайолаенна юкъах ца йоалийташ образовани ялара берригача мехка цаI йола система хьакхоллара дешаш.

Къаьстта теркам тIаухийт къона ноахал къахьегамга кийчдара, цунна профессиональни ориентаци яра дешашта. Уж декхараш кхоачашдара эш школаша, дезалаша, къахьегама коллективаша, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша цхьана, барт болаш къахьегилга, школаштеи базови предприятештеи юкъе айхха бувзам хулга.

ДIахо белгалдаьккхар, цу даькъе дикка опыт районе йолаш хилар. Назрановски трикотажни фабрике вIаштIехьъяьккха а дешархоша болх беш а я производственни комбинат. ХIаьта «Октябра 40 шу» яхача совхозо геттара лаьрхIа леладу шийдоазон тIарча школашцара гIулакх. Совхоза кулгалхоша чIоагтIа йоакхо ю дешархой производственни бригадай, бIарччача шера бувзам ба цар дешархошца.

Иштта теркам тIабахийтар конференце базови предприятей цхьаболча кулгалхоша школьни реформа чакхъйоаккхачара шоай бехктокхам ца кхетабеш хилара а. «Электроинструмент» завода, Назрановски совхоза-техникума, кхыйолча предприятей кулгалхоша цхьаккха хIама динзар дешархошка овсаре къахьегийтара эша моттигаш вIаштIехьъяхара.

Белгалдаккха деза, района базови предприятеша дешархой къахьегама объединеней балха хозрасчет юкъейоалаяра лоадам болаш хIама ца делга.

Конференце дийцар района школай дешархошта кхачача вIаштIехьбоаккхача а доккхий кхоачамбоацараш хиларах.

Къаьстта теркам тIабахийтар вIашагIкхийттараша школай дешара-кхетам балара процесса. Района халкъа образоване отдела заведующе М. Бакаева аьлар: «Перестройко педагогагара а школагара а дIадех кIоаргга знанеш йола, вай идеях тешаш, мехка кхелах ше моральни бохктокхаме долга кхетадеш дола ноахал хьалкхеделга. Цунца дувзаденна вайна хьалхашка доккхий декхараш латт».

Района педколлективаша даьха толамаш дувцаш, Бакаева иштта белгалдаьхар кхоачамбоацараш а. Школьни реформа хьал районе дикагIча боарам тIа ца хилара масал доаладир докладчико. ГIаьзекоарчеи Джайрахарчеи шин школе ялх шеран даьнна бераш цхьоалагIча классе деша дIанйцабар дIадахача дешара шера. Берашта лаьрхIа эша помещенеш а кхача а вIаштIехьбаьккхаб, занятеш чакхъяхаран салаIаран хьалаш хьакхеллад. Амма, цу берашта хьеха оттабаьраш балха опыт а знанеш а тоъаш йоаца къона хьехархой хиннаб. Цудухьа гIулакх хила мадоаггIара чакхдаьккхадац, берашта цунах пайда хиннабац.

Реформа керттера низ творчески болх беш, уйла еш, школах дог лазаш вола хьехархо волга кхетадеш да. Назрановски районе кIезига бац иштта тIакхувш йолча тIехьенна бизза кхетам луш бола хьехархой. Царех ба (Назрановски № 3 йолча юкъерча школера Л. Хашагульгова, Я. Медов, С. Патиев, Л. Плиева, Гамурзиевски юкъерча школера Ф. Албогачиева. № 13 йолча школера - интерната Л. Мархиева, Р. Евлоева, М. Горбакова, иштта кхы дуккхабараш.

Цхьабакъда дешара-кхетам балара процесс Iалаьмате ледара я. Даьча тохкамаша гучадаьккхад юххьанцарча классий дешархоша йоазонца дукха гIалаташ деш, Iодешаш дар во а кIезига а дешаш, вычислительни навыкаш йоацаш хилар.

Иштта белгалдаьккхар конференце лакхерча классий дешархой, знанеш а кIезига хилар. Масала, Назрановски № 3 йолча школа 9 класса 18 дешархочох цхьанне а нийса чакхбаккханзар шоашта бейна словарни болх, «критически реализм, патриот, интеллигенци, гуманизм» яхача дешай нийса маIан де ханзар.

Цу кхетаче е цIенхаштта дийцар хьехархочун сий, знанеш лакха хила эзилгах, тIаккха мара дешара а кхетам балара а процесс йоаггIача боарам тIа хург ца хиларах.

Конференце къамаьлаш даьча хьехархоша, производственникаша дийцар школьни реформо хьалхашка оттаьча, къоастаянза яргйоацача проблемах, белгалдаьхар из гIулакх тоадара наькъаш.

ВIаши доагIар майрра хьадехаш а чIоагIа пайдана а къамаьлаш дар цига хиннараш.

Х. АУШЕВА.

Къахьеганза йоахача доходашца— лира къовсам

ЮРТА СОВЕТ ШИЙ МЕТТА ХИЛЧА...

Пхьилекъонгий - Юртарча Совета исполкома председателалла хIаьтта мара хержавацар Антошкиев Iийса. Ше цу юртара а вац. Цудухьа наха дукха вовзацар из. Шийгара морожени ийцачул тIехьагIа мара вовзанзар из базархочоа Кукурхоева Амината а. Юрта юккъе бIайхача маьлхе зонтика кIал Iоа а хайна, морожени йохкаш ягIар из. ГIаддаха бераш чуудаш даьшкара - ноаношкара ахча а дехаш, из йолча ухар. Цхьабараш дийнахьа кхозза - диазза боагIар.

— Фу дех Iа цхьаннех?— хаьттар председатела.

— Ткъаь итт кепиг, — аьлар базархочо.

— Итт кепиг мара мичаб укхан мах, — аьлар вокхо ше ийцача мороженена тIадоаллача этикетнага а хьажа (йицъенна хургъяр базархо цу тIера из дIадаккха).

Цецъяьннача латтийсар базархо шоллагIча дийнахьа юртсовете ше тIайийхар селхан шийгара морожени ийца зIамнга саг волга хайча. Участкови инспектор а вар кабинете.

— Со-м яц базархо, берашта товр де морожени мара йохкий аз? — яхаш бехказа яла гIертар Аминат.

— Берашта товр де яллац хьо, берий чотах, вешта аьлча цар дай-ноаной чотах сискал яа гIерт, — аьлар цунга. — Нагахьа санна Iа яххача тайпара берех дог лазаш хьо яларе, кхолха мах а ца боахаш, ший паччахьалкхен маьхах йохкаргъяр Iа из. ШозлагI-дале, хьай цIагIа хьай продуктех хьа а яц Iа из. Кхычахьара ший маьхах хьа а ийеш, кхозза дукхагIа мах а боаккхаш юхайохк. Iа лелабу никъ къахьеганза йоахача доходащцара къовсам чIоагIбарах дола Указ телхаду никъ ба, аьнна законагIа боагIа бехк бир Амината.

Цхьаьккха масал доаладергда аз. Цхьаккха дича а ла мегаргдоацаш гIулакх да гаьнна арахьара хьабаьхкача «бичаш» яхача нахаца цхьаболча юртхоша леладер. Паспорт е кхыдола документ а доацаш, мичахьара ба, малагIа зулам дарах Iаьллах хьулалуш ба ца ховш лела нах чу а ийце, шоай коа-карташка болх байташ лелабу цар. Юрта Совета исполкомо укх тIеххьарча хана чIоагIдаьд цу гIулакха тIахьожам лоаттабелга. Комиссе гуча а ваьккха, иштта лелаш вола массехк саг дIаденнав милице. Царех БогиевнаькъангIара 2 лаьцав, МартазановгIаргареи ЕвлоевгIаргареи кхоъ лаьцав. Уж чулоаттабаьрашта законагIа боагIаш бола бехк баьб. Дукха моттигаш нийслу лаьттах дола законаш телха а деш, бешамаш дIаювш а цIеношхьалдеш а. Цудухьа цу гIулакхага а чIоагIа хьеж исполком. Юртарча активисташца цхьана каст-каста рейдаш ю депутаташа: бешамаш юст, харцахьа лаьтта аьхар а из чулаьцар а малав хьож. ДIадахача шереи укх шера ялх беттеи цу тайпара 17 моттиг гучаьккхай юртсовето. Бокъо йоацаш сов чулаьца лаьтта хьа а даьккха, из эшача наха дIаденнад Совето.

Юхатехаб дагадеххача тайпара цIенош хьалдеш бола нах а. Цу хьакъехьа дола закон телхадераш бехктокхаме эзаб. 9 даьга дIахайтад цар лерхIача моттигашка а цул совгIа шозза вIаштIардаь а цIенош де йиш йоацалга.

Ший тIахьожама кIалхаръялийтац юртсовета Iаьдала автотранспорт а. Цун учет а я, юкъ-юкъе рейдаш ю депутаташа водителаша уж дIа мичахьа увттаю, хIаьта шоашта болча пайдана «аьрдехьа» лехкий хьожаш.

Вай лакхе аьннача тайпара, Iаьдал рузкъана кулгаш чуахийта къоргаш дукха корайоагIа атта сискал езарашта. Бульдозер мара хIама ца эшаш, ГIаьзий-Юртара клуб тишъенна латта Iалаьмате дукха шераш да. Кхыметтел цох Iоулла чIега а мукхбиаб хьа ца боаккхаш. Бакъда, цига вахача цу «клуба» заведующе И. Бекова алапи ийдаьд цу масса долча шерашка. Уборщицас а ийдаьд. Деций из къа ца хьегаш доаккха рузкъа?

Соцадир из керда венача председатела. Иштта соцадир ферма клуба заведующи ва яхаш лийннача М. Колоева ийдаьр а. Миштa тел болх ца беча наха алапеш?

Ийрча хIамаш, зуламаш, законаш телхаду моттигаш нийслу да чIоагIа воацача, Из ха а ховш, болх тоабе беза.

М. КАРАЕВ.

Вангели Спиридона поэтически книжкаш Молдавера къоначa дешархошта дезаденна Iийнадац. Уж вай мехка дукхача халкъий меттала даьхад, Болгаре, ГДР-е, Чехословке, Монголе, США, Японе арахийцад.

СУРТА ТIА: МССР искусства заслуженни деятель, писатель С. С. Вангели «Албинуца» яхача кишиневски берий беша хьалкхебаьращца.

ТАСС фотохроника.

КХОАНА—ШАХТЕРА ДИ

Кемеровски область «Южкузбассуголь» объединенера «Распадская» яхача шахта — из цу даькъера эггара йоккхагIйолча предприятех цаI. Цо шера ялх-ах миллион тонн кIор боаккх. ХIаьта укхаза хьалхле лелаечарех я Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузаш кIор баккхара шин шера план кхоачашъе, цу юкъа пятилетка чакхъялалца йолча хана лакхъе лаьрхIача къахьегама овсарленга кхача аьнна инициатива енна Гвоздев Владимира комсомольско-кагирхой, комплексно - механизированни очистни горнякий бригада. Цу толамга кхаьчаб уж хIанзале, шоаш белгалъяьча ханал хьалха. Горнякий иштта дика болх бе вIаштIехьдаьннад технологически къахьегамеи дисциплина цIенхаштта лелаярах; бригаде дика психологически хьал лоаттадарах. Иштта цу гIулакха ший дакъа юкъедихьад кердача тайпара вIаштIехьбаьккхача къахьегамо— укхаза участка боараме керда къахьегама коллектив хьаьй, цунна юкъе боагIа цхьан нарядагIа бухсоццаш хьахулачох а къахьегаме дакъа лацара коэффициент теркалъеш а алапи ийдара хьисапе къахьегаш бола болхлой-сдельщикаш, цхьан ханна болх бераш, инженерно-технически болхлой.

Эшшача моттиге дIа-хьа новкъостал дара оамал коллективе чIоагIъенна дIаэттай. Укхаза хIаравар «цаI массанена тIехьа массавар цхьаннена тIехьа» яхача принципах болх беш ва. ХIаьта технологически цикла моллагIа операци тIехдика кхоачашъехов царех хIаранена. Укхаза кулгалдара орган бригада Совет я, цу юкъе болх участка начальник, бригадир, горни мастераш, тIехдика опыт йола, массане лоархIаш бола болхлой. ХIара болхлочун йоакхо яр. цун экономически механизма болх бовзийтар, къахьегаме болхлой хьинар айдар — бригада совета, участка партийни, комсомольски организацей керттера декхар.

СУРТА ТIА: бригадир Гвоздев Владимир — коммунист, почетни шахтер, Социалистически Къахьегама Турпал.

А. КУЗЯРИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Кердача ноахала йоакхо еш

Укх деношка Малгобеке Серго Орджоникидзе цIерагIча культура ЦIагIа района халкъа образоване болхлой августовски конференци хилар. «КПСС XXVII съездо, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленумо дIадехарашка хьежжа, общеобразовательни а профессиональни а школай реформа Керттера хостамаш кхоачашдеча халкъа образоване, базови боахамий, болхлоша общественноста цхьана болх бар» - яхача темагIа къамаьл дир КПСС Малгобекски горкома шоллагIча секретара М. Акмурзиева. Района хьехархоша соахка баьча балха анализах а, укх шера царна хьалхашка латтача декхарех а дийцар гороно заведующе М. Мургустова.

Цо белгалдаьккхар, района педагогически коллективашта хьалхашка реформа ма яххара, дешаракхетам балара процесса дикал лакхъелга, дешархошта кIоаргга знанеш лулга латташ хилар. Дукха да районе цу хьакъехьа де дезар. 1984 шера 11 сентябре арабаьннаб НГIАССР Министрий Совета соцам. Цо бокъо лу ялх шу даьнна бераш деша дIаэца. Школашка керда гIишлош хьал ца йой, цу соцама решенеш кхоачашъе вIаштIехьдаргдац.

ЗIамагIйолча классашка хьехара дика гIо ду методобъединеней кабинеташа. Тохкамаша хьахьекхар № 20 йолча (Н. М. Юнусова, № 3 йолча О. М. Петряева, № 18 йолча (С. И. Мамиева) юкъерча школашка, № 4 йолча школа-интернате (В. П. Герман) их болх дика вIаштIехьбаьккхалга. Дуккха да укхаза де дезараш а.

Цхьайолча школашка, берашта халла мара деша хац. хьехархоша доагIача бесса хьехац царна, ловзараш юкъе а кхувлаш.

Белгалдаккха деза, района школашка йоккхагIйолча классашка а из болх дика ца латтилга. Контрольни балхаша гойтар предложенеш, словосочетанеш увттаеш дешархоша гIалаташ делга, шоаш Iомаеш йола произведенеш царна ховш ца хилар. Масала, № 20 йолча юкъерча школа 10 классера дешархоех цхьа саг мара вацар Айтматов Чингиза «Прощай, Гульсары!», яха шоаш Iомаеш йола повесть йийша. Естественно - математически цикла предметаш Iомаеш, теоремаши формулаши ховш бараш 80—85 процент, задачаш де, царех ховш ахаш мара бац.

ДIахо М. Мургустова дийцар тIема - патриотически, интернациональни, атеистически кхетам баларах, НВП материальни базах лаьца.

Школьни реформа лерхI да профессиональни, общеобразовательни школаш вIашагIтоха. Къахьегама кхетама, цун материальни база чIоагIъяра боккха теркам тIабахийтаб реформа. Из гIулакх ледара латт районе. Оборудовани, инвентарь тоъац мастерскойшка. Укх кхаь шера цхьа мастерской а пристройка а яьяц районе.

Вайна массанешта ховш да дешархоша лелаер тиша техника йолга. Боахама кулгалхой дукха сагота хилац дешархой производственни бригадашта болх бала, царга хьажа. Из къаьстта педагогически коллективай болх лоархIаш хул царех цхьабараш. Дуккха ха я Кердача Редантера УПК хьаелла вIаштIехьа ца доалаш лела а.

Таханарча денна районе ПТУ яц. Сихха гIишло хьал а яь, Алпатово яхача юрта йола СПТУ-20 Малгобекски районе хьайнча бакъахьа хеташ дийцар гороно заведующе.

Конференце дакъалоацаш бар района хьехархой, предприятей, организацей викалаш.

Л. ЧАПАНОВА.

ДИНЗА ДАРГДОАЦАР

ДIайийна хIамаш лазарех, зене йолча садоахкача хIамаех, оасарах лораяра агроном йолаш аз болх бу дукха ха я. Со яшаш професси я са яр. ХIаьта юртбоахама культурай хьувкъам алсам а боаккхаш, Кхачан программа кхоачашъеча лоархIаме дакъа юкъедахьа йиш йолаш служба а я. Цхьабакъда, бехк тхоай боацаш, из лерттIа болх бе вIаштIехьдалац дукхагIйолча хана.

Хьаэцаргья вай, масала, лазарашта, зене йолча садоахкача хIамашта, оасара духьал молхаш тохара вай промышленносто арахецаш йола агрегаташ. Богапхьндарчма йий уж-м! Болх кIезига бу, тешаме а яц. ХIаьта къаьстта а штангови опрыскивателаш.

ГIулакх миштад аьлча, лаьгIо хьекхаш мух хилча а самолета тIара молхаш тохача хана, кхай тIа гIолла массанахьа цхьатарра ювшац уж. Цудухьа из болх барах башха пайда а балац. Из бахьан долаш дукхагIдолча боахамашка, штангови опрыскивателашца молхаш тоха гIерташ хул, гIулакхах дог лазаш бола агрономаш. ХIаьта шоралла ворхI метрагара пхийтта метрага кхоачаш мара кха чулацац цар. БIаь гектара тIа иштта йолча царех цхьаннеца молхаш тохара цаI-ах — ши ди эш. Из йоккха юкъ я.

Цунца цхьана Краснодарски края боахамашка опыт Iомаяра яхача хана, цига говзанчашта шоашта дагадохарах хьаяь 50 метр ткъамаш дола штангови опрыскивателаш бIаргаяйра сона. Хьадер а сиха, тешаме дора цар. Йиш еций уржамо опрыскивателаш вай промышленносте арахецалга вIаштIехьдаккха? Тамаш йолаш да-кх дика гIулакх юкъедоаладе эттача, вай Iилманхой а производственникаш а цкъаза сел кхераш, тIехьашка буллаш, мекъа хилар.

ХIаьта лазарашца, зене йолча садоахкача хIамашца, оасарца къовсам лоаттабара эшача хIамай ассортимент? Кукали ханара хIама ма дий из-м! Ткъо-ткъаь пхиъ шу да 2,4-Д яхача е цунах хьаеча гербицидашца вай агрономаша болх бу. Цунга дIаIемача осот, гумай, подмаренник-яха оасара удобрени санна мара яц из хIанз. Мел дукха тохарах пайдана яц. ХьажкIий, генарий кхашка (дукхагIча даькъе цига хул из) механически дохаде йиш йолаш да. ХIаьта на болча ялатий кхашка хулача подмаренника фу дергда, 2,4-Д гербицидо, итташ шерашка пайда эцаш къаеннача хлорофосо кхыметтел цунна зе деш ца хилча?

Цунца цхьана, тIеххьарча хана араяьннача «Диален», «Микопроб» яхача гербицидаша цу оасарех цIенду кхаш. Боккха пайда бу зене йолча садоахкача хIамашта духьала техача а. Цхьабакъда, тхона геттара кIезига лу уж. Масала, эшар 29 тонн йолаш 4 тонн мара яланзар укх шера, хIаьта вIалла эшаш йоаца 2,4-Д—20 тонн. Цул совгIа, де хIама доацаш дикка мах телаш уж ца йоалаш дIайиеча колхозашкареи совхозашкареи подрядагIа болх беча коллективаша цар мах ховш уж дIайияц. Из бахьан долаш тIеххьара йохка а яле дIайоал, боахамашта водж кхет. Цунах денна яхача йоаккхача продукцега дIадодачоа IотIакхет. Уйла йича футтаройна, лаьрххIа зе дара деш санна хIама да из. Кхыча тайпара мишта кхетаде йиш я, ла йиш йоаца из гIулакх?

«Микопроб» яха гербицид доазол дехьа, кхыча мехкашка хьаеш я, хIаьта цул дикагIа еце эшашагIа йоаца «Диален» — вай мехка. Хаттар отт, 2,4-Д яха гербицид арахецалга юха а соцадаь, «Диален» дукхагIа елга вIаштIехьдаккха йиш яц-те?

Болх бара эшачунца: спецбарзкъашца, транспортаца, кхычунца а геттара во Iалашъю тха служба. Яц, аьнна, ала йиш йолаш да районе дохьажахимикаташ лоаттаяра пайдана складаш, болхлошта эша бытовкаш. ХIаьта тхо хадданза дохьажахимикаташца гIулакх долаш ма дий! Царех лоравалара эшар доацаш болх беш хилча сиха хьаIов дохьаж сага организме. Иштта из бахьан долаш чIоагIа цамогаш хиннав дIайийна хIамаш лораяра вола ЦIеча Эскара цIерагIча колхозера агроном Бурцев Иван Михайлович.

БIаьсти, аьхки тха службера бараш са тессача денз боад къовлабаллалца болх беш хул. Кхашка тайп-тайпара культураш я. Лазар, зене йола садоахка хIамаш сиха хьагучаяккхара, тIаккха хIалакьяра хадданза тIахьожам эш царна. Цхьабакъда, массаза а ший ханнахьа де йиш хилац из, транспорт йоацандаь. Из бахьан долаш дукхагIдолча даькъе дIа тIехьагIа мара гучадалац лазар, белгалъялац зене йола садоахка хIамаш. ТIаккха, цкъа-дале, царца къовсам лоаттабе хала а хул, шозлагIа-дале, гучаялалехьа цар дIайийнача хIамашта гIаьххьа зе даь а хул. Цул совгIа, тIеххьара бехке юха а тхо ду — мича хиннад шо, яхаш.

Со духьала яц. ДIайийна хIамаш лораерашкара дукхагIа дIадеха деза, лакхбе беза цар бехктокхам а. Цхьабакъда, балха, быте эшачунца уж Iалаш а беш цIенхаштта йоакхо е а еза цар. ХIаьта хIанз, лакхе дийцар да. Цул совгIа, унахцIенона кхераме йолча дохьажахимикаташца болх берашта, СССР Министрий Совета Госкомтруда 1976 шера тIаийцача соцамга хьежжа, алапех кхы тIа а 10 процент ахча тела дезаш да. Из луш дац. Иштта уж бахьанаш долаш касткаста хувцалу района боахамашка юртбоахама культураш лораяра бола агрономаш. Итт шерал дукхагIа болх беш ши саг мара вац— «Путь к коммунизму» колхозера Казачков Иван Николаевичи XX партсъезда цIерагIча колхозера Бугаев Николай Кирилловичи. ХIаьта «Победа», XIX партсъезда цIерагIча колхозашка, «Ассинский» совхозе хIара шера хувцалу. Лоамашка ухкача колхозашка вIалла а бац.

Шовзткъеи иттел дукхагIа гербицидаш, дохьажахимикаташ я. Уж ерригаш йовзаш, царца мишта болх бе беза ховш хила веза юртбоахама культураш лораяра вола агроном. Iомаваьчул тIехьагIа шу а даьккха цу балхара саг дIавахачул тIехьагIа, юха а кердавар Iомаве везаш хул. ХIаьта из рузкъа дIадахийта дезаш, атта гIулакх дац. Иштта нах дIаахийта колхозаш а совхозаш а сел йIаьхий а яц.

Наьха истола тIа дохьаж доалла сом, баьцадаараш кхоачаргдоацаш гIулакх де а декхарийла я тха служба. Сом, баьцадаараш леладеча хIара бригаде, цу культураш пестицидаш (дохьаж доалла гербицидаш) массаза тоха, из болх баь ха дIаязъеш журнал хила деза леладеш. Цу тIа деча йоазонга хьежжа сом, баьцадаараш бахача нахага дохка бокъо лу тха службо. Мишта? Масала, наьха унахцIенонна геттара кхераме пестицидаш я «ценеб», «редомил», «бензофосфат», «фозалон» яхараш, кхыяраш. Хьалхара шиъ техачул тIехьагIа ткъо ди даьлча, хIаьта тIеххьара шиъ — ткъаь итт ди даьлча мара баьцадаараш а сом а бахача нахага бохка йиш яц. Журнала тIа хьежача иштта из юкъ яьнна хилча бокъо лу, сертификат а яздий. Цу тIа кулгаш язду колхоза е совхоза кулгалхочо, юртбоахама культураш лораяра йолча станце баь соцам а болаш, цун кулгалхочо. Цхьабакъда, из де йиш хилац, цу тайпара журналаш соми баьцадаараши леладеча дукхагIйолча бригадашка леладеш доацандаь, хIаьта къаьстта а «Ассинский» совхоза доагIаш да из. Цун цхьанна бригаде дацар журнал. ХIаьта чуэца йолаяь нарсаш лабораторе техкача гучадаьлар, консервни заводе чакхъяхара мара, бахача нахага йохка йиш йоацаш царех дукха дохьаж доаллилга. ХIаьта уж баьцадаараш тахка тхо тIехьадисадар цига дIадаха транспорт йоацаш. Цул совгIа, виъ хила везача ши саг мара вац хIанз тха лабораторе болх беш а.

Кхы а цхьа хIама да. Наьха унахцIенона чIоагIа новкъа йоландаь, хIаьта консервировать йича а баьцадаарашца дукха юсандаь, лазарашца, зене йолча садоахкача хIамашца къовсам лоаттабеш «метафос», «воратокс» яхача пестицидех пайда эца могадеш дац 1986 шера денз. Ца ховш санна баьцадаарашта уж етт совхозе хIанз а. Масала, бархIагIча бригаде кабуца техаяр.

Помидорашта зе деш йолча «хлопковая совка» яхача садоахкача хIамашта (нIанашта) духьала «бензофосфат» техар цу совхозе 15 июле. 15 августал хьалха чуэца йолае йиш яц уж. Хургдацар, нагахьа санна «хлопковая совка» хIалакьеш йолча, хIаьта Гикаловски ОПХ-ас хьалкхееча трихограмма яхача садоахкача хIамаех пайда ийца баларе. Цул совгIа, цунах мах бала а безацар. Иштта де оаха а аьннадар царга. Мичара, ла а дувгIанзар!

Баьцадаараш, сом дукхагIа баккхар а бохкар а духьа, наьха унахцIенонна иштта зе дар эхь деций?

Мегаргдац, аьнна, тха служба болхлоша мога ца даьр, дIахьалхадоаккхар тхо къайладаллалца мара низ болаш хилац. ТIаккха юха а шоай дар де болалу боахамий кулгалхой. Акташ увттаярах а гIулакх хилац. Иштта из деррига Нохч-ГIалгIай Госагропроме а районерча агропроме а ховш дац аьлча харц а да.

Цу тайпара тха хIанзара хьал да велаволийтаргволаш а цхьаккха хьогаргволаш а дац. Перестройка е еза, ерригача ведомстваша тха службацара дола гIулакхаш хувца деза ха хьатIакхаьчай. Из да КПСС ЦК июньски (1987 шера) Пленумо дIадехар а кхоачашданза дита йиш йоацар а.

Е. РУСТАМОВА,
Сунженски района юртбоахама культураш лораяра йолча станце начальник.

70 ДЕГIААХАРА НАЬКЪАГIА

Наурски район

ЭРГАЛОНИЙ ХА

Дукха ха йнсаяц Октябра цIей хьатIакхача. Деррига советски халкъ кийчлуш да из дездара, цунна ма доаггIара накъадахара. Из уйла йолаш ба наурцаш а.

Массехк дош ала лов сона района историех. Вай республика кхыйолча моттигашка санна укхаза а революце шерашка ира лаьттад классови тIемаш, дуккханеша шоай вахар дIаденнад вай иразера таханара ди бахьан долаш. Масала, Ф. И. Данилов — хьехархо, Терски халкъий съезда делегат, Терски халкъа Совета член, Тийрка тIа Советий Iаьдал даьккхачарна хьалхалаьттарех цаI. Цун сийрда вахара никъ хоадабаьб бичераховций пхоно.

19-гIа шу. Науре а кхыча станицашка а баьхке хул цIи хеза революционераш С. М. Киров, Г. К. Орджоникидзе, А. Шерипов, ГI. Ахриев. ЧIоагIлуш доагIа къеча лоамароштен казакаштен юкъера вошал. Шоай керттера моастагIа бIаьхий нах, кхычар хьакъ дуараш болга кхетадаьд цар. Науре болх бе йолалу советски партийни актив.

Из шу тIеххьара хул цун дукхагIаболча доакъашхой вахаре. ЦIаьхха тIабаьхкача моастагIий карагIа лег уж. Цхьабакъда, Советий Iаьдал кхераде аьттув балац — боабаьрашта когаметта кердабараш дIаотт. Царех ба районе вIашагIъеллача хьалхарча парте ячейка секретарь, Наурски станични Совета председатель В. И. Аленов, 1911 шера денз парте член, Наурски райисполкома хьалхара председатель, Сийлахь-боккхача Даймехка тIом болча шерашка истребительни батальона кулгалхо хинна Ф. В. Лобанов, парте Наурски райкома хьалхара секретарь А. И. Гейфман. Цар а шоай вахар дIаденнад Советий Iаьдал бахьан. Бицбеннабац наха уж — района станицашкарча улицашка ях цар цIераш.

Доккхал ду оаха цу шерашка тхоай районе Белла Кун а Джон Рид а вена хиларах. Царна дайнад мишта къийсад наурцаша Советий Iаьдал бахьан долаш.

Доккха зе дир района боахама фашисташа. Кхоачам болаш да аьнна хет ер масал: Ищерская яхача станице хиннача эзар гарггача цIенах пхиъ-ялх мара дисадац. Иштта хьал дар кхыча станицашка а юрташка а. Цхьабакъда, кхы дIахо баханзар гитлеровцаш, укхазара юхалаьхкар уж. Цу а кхыдолча а тIемашка белгалбаьлар дуккха а наурцаш. Царех ва отставке вола инарал, Советски Союза Турпал В. Т. Малиновский, кхаь степена Сийлен орденаш лелаю В. Симоненко, кхыбараш.

Чакхбаьлар тIом, дIадоладелар машаречa къахьегамах хьалдиза вахар. Наурски район дукхагIча даькъе юртбоахама продукци йоаккхаш я. Укхаза яц йоккха промышленни предприятеши объединенеши. Цудухьа тахан керттера декхар лоархI оаха Кхачан программа кхоачашъеча ма хулла доккхагIа дакъа юкъехьолга. Фуд тхона карагIдаьннар? Укх шерара итогаш е хIанз а хьалха да, цунца дувзаденна шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера тхоай де аьттув баьннaчох дувцаргда аз. Соахка района колхозашен совхозашен 11 миллион 280 эзар сом маьха цIена пайда баьб. Из тоъал дукхагIа да бIарчча хьайпача 11 пятилетке хинначул. ХIаьта еррига хьаьккхача юртабоахама продукце мах цIаккха па хиннача бесса боккха ба — 53 миллион совгIа сом. Из толам баккха аьттув беннаб бригадни подрядои ялат кхедеча индустриальни технологеш юкъейоалаярои. ХIара гектара тIара 56,1 центнер комсаш яьхар, дIаяхача пятилетке юкъера лаьрхIача 47,5 центнер мара ца хиннача.

Доккхий толамаш даьхад района хьайбаш леладераша а. Пхе боахаме хIара Iаттагара 3 эзар килограмм совгIа шура яккхара боарамал хьаллакхбеннаб. Къьастта дика лоархIаьй шоашта хьалхашка латтача декхарех «Победа», «Советская Россия», «Алпатовский» яхача совхозий коллективаш. Дика укхаза пачхахьалкхенга дулх дохкар а.

Района боахамашка дIачIоагIденнад гина лаьрхIа люцерна дIаювлга. Дукkханеша кхетадаьд из IалаьМате пайдане а эшаш а гIулакх долга. Соахка тIеххкоачашйир люцерна ги даккхара план, 4 миллион 670 эзар сом цIена пайда бир.

Юртбоахама къахьегамхошта юкъе кIезига бац боккхий говзанчаш. Царех цхьабарий цIераш яха лов сона. Уж ба Социалистически Къахьегама Турпал, воккхагIвола жаIу Хамидов, дояркаш Калинина, Кузьмина, Зархаматова, Дроздова, кхыбараш. Уж ба Октябра 70 шу дизара цIейна хетаьча социалистически яхье хьалхалаттараш а.

ДIабахача ворхI бетта района гIишлонхоша наха чуIе 1140 квадратни метр майда йола цIенош, 624 моттиг йола школа хьалъяьй. Науреpча культура ЦIен реконструкци яьй, эксплуатаце дIаеннай берий беш-ясли, чакхдоалаш латт Новотерское яхача юртара амбулатори хьалъяр. Эггара дIайхагIдола дешаш ала деза гIишлонхой Попова, Фомина, Медведевай, Ильина, Мутнева, Примаковай, Толстых, Амирова, Махалова адресагIа. Цар беркатерча кулгаша хозъю тха юрташи станицаши.

Къайле яц, дикалгахьа дола хувцамаш хеттача бесса сиха хилац, кхоачамбоацараш кIезига дац юртбоахама, социальнии бытовойи сферашка. Дукха ха йоацаш чакхъяьннача райкома ворхIлагIчен бархлагIчен пленумашка районерча коммунисташа кIоаргга дийцар уж нийсдалара бахьанех. Болх тоабара наькъаш лехар. Уж да дикагIйола методаши технологеши юкъейоалаяр, дар дIаалар, боахама расчетага довлар. Каста болх бе долалургда предприятех (объединенех) дола СССР Закон. Цун хьалашка даха Iомадала а деза.

РАПО-с, цун кулгалхоша шоай балха кIезига пайда эц доалдара экономически методех. Цхьайолча хана царна юкъе нийслу кердача тайпара гIулакх вIаштIехьдаккха ца ловраш, къьнача оамалашца баха гIертараш. Из бахьан долаш талмастта лел боахама расчет, коллективни подряд юкъейоалаяр. Соахка хIара дIадувш йолча гектара тIара 15,9 центнер (хий диллача моттигашка из хьоккам 25,6 центнер) доакъара единица мара яккханзар. Уж шаккхе хьоккам хила боагIачох ах а бац.

ХIана хиннад из? Эггара хьалха укхаза болхбераш шоай гIулакх кIоаргга довзаш нах ца хиларах. ДIаяьннай буц яьн-яьннача мангал бийтта ха, хIанз массанахьа балха дикагIйола формаш эш. Ледара пайда эц техниках, цхьайола машинаши механизмаши «салоIаш» латт, вожаш даггара болх беш я. Цудухьа сиха йоха а йох. ХIаьта царна эша оатхалаш лохилга лома шура йоаккхачул а халагIа да.

Во болх бу пассажирски транспорто, районерча бувзама отделене коллективо, наькъаш тоадеча организацеша. Цига эргалонаш е еза ха тIехъяьнна дукха ха я.

Цу дерригнеца къувса аттагIа хургда, нагахьа санна хIара коммунист, хIара къахьегамхо ше вол-волча моттиге де дезар дог ца эккхаш, бIу ца мъожабеш де кийча хуле. Цу даькъе эггара хьалха тохаяла еза юххьанцара партийни организацеш. Цар бе доал перестройка дIоагIа, царех тийша я эргалоний ерига процесс.

Тахан мохк ший Октябрьски цIей дезде кийчлуш болча хана, юстара латта, «хургхургда-кх, хиннар — гургда-кх» яхаш ваха цхьанне а бокъо яц. Из кхета деш, наурцаш тийша ба шоашта хьалхашка латта декхараш ханнахьа а доаггIача тайпара а кхоачашде шоай низ тоъаргхиларах.

А. ПРОСВИРОВ,
КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь.

Кердадараш

ТОЛАМ

Цох пайда баргхиларах дог тийша болаш тIадиллар «Красное Знамя» яхача колхоза кулгалхоша къонача коммуниста Узакаев Худуча сиргIилгаш кхабари уж йорстаяри. Ала деза, из цу гIулакхах дика лоархIаваьлга.

Цунга дIаелар шоай дозал 240 — 270 килограмм дола 71 сиргIилг. Дика лелаярои кхаберои сихха дулх тIакхетийтар царна, дийнахьа 1100 — 1150 грамм. Саг тешацар из иштта да аьлча. Цхьабакъда, гIулакх иштта дар.

Мишта вIаштIехьдаьлар из де? Узакаевга хаьттача хала хIама дацар: нийса лелайора ден распорядок, хьайбашта доакъар далаоа режим, доакъар кийчдара технологи, рацион. Лоацца аьлча, де дезар дора.

ДIабахача шин бетта Худуча группера 29 сиргIа дулхакомбинате дIачуелар. Дийна долаш эзача царех хIаране дозал 400 килограммал дукхагIа хилар. Цу тайпара дика продукци дIачуялар бахьан долаш, колхозо 50 процент надбавка ийцар.

ХIанз дIачуяла кийчъеш я из миссел дозал дола кхы а 7 сиргIа.

— Юхе диса бежанаш а 400 килограммага дIакхоачаде низ тоъаргба са, — йоах Худучас. — Из да Сийлахь-боккха Октябрь хьатIакхоачаш аз пачхахьалкхенна де лаьрхIа совгIат.

ПАЙДАНЕ ДА

Боккха теркам тIабохийт вай мехка предприятейи организацейи гIонна бола боахам дегIабоалабара. Цо чIоаггIа новкъостал ду Кхачан программа кхоачашъеча Из кхета а деш, цу даькъе хьинаре къахьегаш я коллектив.

Деррига а дIадоладелар моттигерча госбанка отделене цу гIулакха аьнна Наурски ПМК-ана 15 эзар сом даларца. Шоайла дага а баьнна, леладенокхарий эца лаьрхIар болхлоша. Из кхоачаш а дир. Гуйре хьатIакхачалехьа цар подсобни боахаме бар 68 никх, эшаш йола оборудовани. Ши болхло — Карасев Владимири Евсеев Алексейи — керда професси караерзае болабелар. БIаьсти, дика денош хьатIакхаьчача, Мекенская яхача станицана гаьна йоаццаш йолча хьунагIа дIадихьар цар нокхарий. Кастта зиза техар къарцахала, дегIадера молочай. Кхы дикагIа кхача нокхарашта хург а бий!

Шера йола модз даккхара план — 812 килограмм. Низ кхоачаргбий ПМК болхлой из кхоачашъе? Шеко яц. ХIана аьлча, хьалхара озаш — 264 килограмм, шозлагIа — 319 килограмм модз даьккхар укхаза. Дукха ца говш — дIайолалургъя кхоалагIа, керттера лоархIаш йола этап. ХIанэле а пачхахьалкхен кредитах дола диъ эзар сом дIатакха аьттув а баьнна, дог айденна къахьегаш ба Владимири Алексейи.

Цхьабакъда, духхьал цIена пайда баккхара духьа леладац укхаза нокхарий. Керттердар — ПМК болхлошка пайдане а дарбане а йола продукт йохкар. Килограммах диъ-диъ сом луш дIанийцар цар укх шера модз. ДIахо йодача хана из мах лохагIа хургба.

Кхачан программа кхоачашъеча шоаш юкъехьош дола дакъа цу тIа сацийта лаьрхIа яц коллектив. Кастта болх бе йолалургъя теплица. Мерзача мезал совгIа, ПМК болхлой истола тIа Iай а аьхкий а баьцадаараш хургда.

ХЬУВКЪАМ АЛСАМБАРГБА

Кхы 235 гектар лаьтта хий дилла хургда укх шера денз «Красное знамя» яхача колхозе. Колхозхошта из совгIат даьраш ЧИВС ПМК-4 болхлой ба. Хьадоагlаш дола хий мала а мегаргдолаш цIена да. Кхашка гIолла хий мишта дIахьа держ хьожаш тоххам баьб лаьрххIача комиссе. «ТIехдика» — иштта яр цо оттаяь оценка.

Хий диллача лаьтта доакъара культураш дIае лаьрхIад.

ХЬАТТА

ТIатеIIа болх беш ба нах В. И. Ленина цIерагIча колхоза хьатта. Чуийца ка болча ялатий боккха хьувкъам цIенбе а амбарашка дIаоттабе а беза. Из дара укхаза хIара дийнахьа са ца лоIаш къахьегаш хул 30 гаргга саг, бизза пайда эц йолаш йолча механизмех.

Iимерза малх хьеж ара. ХIаьта а бIу ца къожабеш болх бу Хутиева Зараси Янгульбаева Захруси. Дийнахьа шиъ-кхоъ норма ю цар.

Царна тIехьа ца вусаш къахьегаш ва шофер, комсомолец Сусуркаев Хьамид. Массарел дукхагIа рейсаш ю цо укх деношка. Эскаре гIулакх даь ваьнначул тIехьагIа венав из колхозе балха. Хьагучох, дего хьийха а венав.

Цхьаккха вицъеннавац, цхьаккха диценнадац

ДЕНАЛ ДОЛА КОМАНДИР

133-ча яйгача артиллерийски полка командир капитан Гнедовский комиссараца цхьана ерригача ялх батареяшка гIолла чакхваьлар. Москвана тIакхача гIерта моастагIа юхатохара Акулово яхача юрта йисте еш чIоагIале яр из. Артиллеристаша окопаш, снарядаш чулоаттае лармаш доахар, кийчйора запасной позицеш. Деррига а доагтIача бесса даьдий хьожаш чакхваьлар командир.

Гаьннара хьахозар ювлача йоккхача топаша ду таташ. ТIом латтачахьа цаI шоллагIчун тIехьа грузовикаш, вордаш дIаухар. ДIайолхача хана тIема кхоачам, кхача хьора, юхайоагIаш — доарахой бахьар. 32-гIа стрелкови дивизи Гаьннарча Малхбоалера Москва лорае хьайоалаьяр. Массехк ди хьалха Бородински аренашка къиза тIом беш хиннаяр из. ХIанз вай бIухошта тIехьашка латтар дивизи, немций чухьелхе уж юхатоха аьнна приказ а денна. Ноябрь бетта тIеххьарча дийнахьа хьалдаьдаьлар инженерни гIирсаш.

ЦхьоалагIча декабре Iурра дивизе артиллере начальникаца цхьана Гнедовский хьожаш вар дукха ха йоаццаш заводера хьанийцача кердача орудега. Гаубица тIера хIама Iойоаккхаше, батарея дежурне цIогIа техар:

— Танкаш! Фашистски танкаш!

— Фу танкаш ювц укхо, мичара йоагIа танкаш?! — аьлар артиллере начальника. Цхьабакъда, окопа чура хьаара а ваьнна, турмалца дIахьежача шоссе хьа а лаьца, йоагIаш латтар жIаргаш тIадола унзара машинаш.

— Кийчле! — аьнна команда елар капитана. Со КНП (командно - наблюдательни пункт) дIавода.

Ювла йолаелар гаубични батарея. Меттахьа техар хьалхарча танкана. ШоллагIа яр а гусеница йохаяь, цхьан моттиге кхестар. «Болх бе» йолаелар йоккхача топий батареяш. Уж пхиъ яр. ЭгIа-магIа лéталора болато къайлаяьха «кIопиллгаш». Шоашта могардаь духьала отта гIертар фашисташ, танкаша хадданза йоккхий топаш еттар, йоагаш латтачарна го а боахаш, хьалхашка ювлар керда яраш. Цхьабакъда, позици дIалуш бацар вай бIухой. Нийлхлуш йоагIар батарея, дукхагIа йола орудеш йохаяьяр.

Массехк сахьата лаьттар из тIом. Дукха нах боабаь, техника йохаяь, Москва йолча оагIорахьа дIахьалхашка бахар немций. Полко шийна могар дир, хIаьта а низ дIакхачанзар уж юхатоха.

Шоссе тIа а яьнна, дIайолаелар моастагIий танкаш. Дага а доацаш, тIехьашкахьара йоккха топ яьлар, тIий тIа дIатIайоалаш лаьтта танк цхьан моттиге сецар, шоллагIа снаряд кхийтача алабаьнна лотаелар из. Фашисташ сайцар, цул тIехьагIа юха а бийрза, юрта йисте чукхийттача хьулабелар. Кердача артиллерийски доакъошта шоаш тIакхаьчаб мотташ кхерабеннабар уж. ХIаьта ювлаш хиннар цхьа йоаккха тоап мара яцар. Еха латтачара тоа а яь, старшинас хьатIаззаяр из. Цу дийнахьа дага а доацаш, котало яккха новкъостал даьр тIеххьара из оруди яр.

Бийсан а Iобувшанзар артиллеристаш: окопаш йоахаш, орудешта ремонт еш, тIема кхоачам хьатIаувзаш сахиларга баьлар. Старшинаш хьувзар наха хIама дуаде гIерташ. Доарахой тыле дIабигар. Полка командира аьрдехьарча фланге хинна миномётни дивизион хьатIаззар, шоашта яхийта резерваш дIанийсйора. ТIема кийчо еш чакхъяьлар ерригa бийса.

Керда резерваш вIашагIтехайий па ховш хинна немций низ кIезигагIа бола моттиг а леха, чакхбала безам болаш бар. Цох хIама хиланзар, уж бокъонца долча «гале чу» нийсбелар.

Кхаь оагIорахьара артполка орудеш етта йолаелар, хIаьта стрелкови тIема доакъоша чIуг дIакъайлар. «Дагалаьттарашн уйлаши» яхача ший книжка тIа Маршала Г. К. Жукова иштта яздора: «ЦхьоалагIча декабре гитлеровски бIу дага а доацаш, 5-чен 33-чен армеш вIашкаоттача гIолла чакх а баьнна. Кубинка йолча оагIорахьа бодача шоссе тIа баьлар. Цхьабакъда, Акулово яхача юрта йистте царна духьала яьлар 32-гIа стрелкови дивизи, цун артиллере противника дукха танкаш йохайир. КIезига танкаш йисанзар минаш латтача аренашка а. ТIаккха моастагIчун танкови доакъош Галицыно йолча оагIорахьа дIайирзар, укхаза уж йохайир фронта резервашен оарцагIбаьхкача 5-чен 33-чен армей бIухошеи. 4 декабре из прорыв дIаяьккхар».

133-ча полко денал, къонахчал бIаргадайтар Бородински аренашка тIом беш а. Цу деношка ерригача фронте дIаяйзар наводчика Ф. Чихмана цIи. Хьалхарча дийнахьа Чихмана ши танк йохайир. ШоллагIча дийнахьа цунна бIаргаяйра артиллеристий позицешта тIакхача гIерташ йоагIа немецки танкаш. Йохаяьй орудеш ,боабаьб бIухой. Висар цхьа Федор мара вацар, цун а цхьа кулг даьккхадар. Чов зэза тIехкарца дIа а йийхка, тIом бир бIухочо. Цхьан кулгаца хьатIакхухьар цо еза снарядаш, цхьан кулгаца хьежа а ещ еттар йоккха топ. ШоллагIча дийнахьа йохайир цо йиI танк. Иштта майрал гойтача бIухочоа Ленина орден елар.

Капитан Гнедовский тIехьагIа хьожавир керда вIашагIъеллача № 909-ча гаубични полка командиралла. 1942 шера август бетта артиллеристаш дакъа лоацаш бар Ржев яха город мукъайоаккхача. Хьалхарча деношка оаха хьаьккхар Погорелое городище яха город. Цу хана мугIарера цIеэскархо - доброволец вар со. ТIехьагIа сона хайра Гнедовский а 1927 шера ший лоIамагIа эскаре ваха хиннилга. Из нийсвеннавар Итальянски пролетариата ЦIеча Байракха 27-ча дивизе. ТIехьагIа бIухо хьожавир Москве деша. Курсант а волаш, В. И. Ленина Мавзолей лораеча ха тIа лаьттав из. ТIехдика дешар. Цудухьа ханал хьалха дийша баьннaчарна юкъе а волаш, 1932 шера ВЦИК цIерагIа йола школа йоаккх цо.

Къона командир Гаьннарча Малхбоалене хьожаву, гуш дар японцаш тIом хьоабе безам болаш болга. Укхаза из хьожавир взвода командиралла. Доазон йисте даьккхача 9 шера полка штаба начальникага кхачалца лакхвелар из. ТIом болабеннaчул тIехьагIа ший гаубични полкаца из кхоач цIи хезача Бородински аренашка. Из дар 1941 шера октябрь бетта. МоастагIа тIехьашка воаккхача вай бIухошца а йолаш, Львове а, цул тIехьагIа Польше а кхоач цун полк.

1944 шу чакхдоаллаш полкацара къаст Николай Александрович. Из хьожаву 24-ча дивизе артиллерийски бригада командиралла. Цу бригадаца Праге кхоач Гнедовский. Укхаза хоз цунна дукха сатийса котало яьккхай, аьнна баьккха кхаъ.

ТIом чакхбаьннaчул тIехьагIа эпсар гIулакх деш хиннав Киевски а Къулбаседа Кавказски а тIема округашка. ТIеххьарча шерашка Грозне вах. ТIемахо каст-каста го йиш я кагирхой болча. Из ва нийслагIча лоаман-стрелкови дивизе ветераний совета председатель. ТIема а къахьегама а ветеранага дукха пачхахьалкхен совгIаташ да: Ленина орден, ЦIеча Байракха кхо орден, шиъ — ЦIеча Седкъан, цхьоалагIча а шоллагIча а степена Сийлахь-боккхача Даймехка ТIема орденаш, нийс медаль.

В. ЕГОРОВ,
тIема ветеран.

КУРСКИ ОБЛАСТЬ. Гектара тIара 600 центнер свекла — иштта хьувкъам лу «льговски цхьа фийг болаги — 52» яхача шекара свеклай кердача сорто. Из хьалкхедаьд Льговски опытно-селекционни станце специалисташа, юртбоахама Iилмай кандидаташа Ю. Ф. Кравцовен, В. Д. Добросотсковен.

СУРТА ТIА: укхаза къьастача хьалашка опыташта лаьрхIа свеклай ги хьалкхеду.

О. СИЗОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЖАIУЙ ГIУЛАКХАШ

БЕРКАТЕ САГ

В. И. Ленина цIерагIча колхоза къахьегамхоша доккхалдеш йоах Социалистически Къахьегама Турпала Хамидов Эльмарзий цIи. Цун къахьегама никъ дIаболабелар 1949 шера, Алма-Атински областе. Цу хана Эльмарза ше шийтта шу даьнна кIаьнк мара вацар.

— Инбекши - Казахски района цхьан колхозе жаIун гIонча волаш къахьийгад Хамидова, — яхаш дувц В. И. Ленина цIерагIча колхоза парткома секретара Мигиев Сайт-Альве. — Цига цIаккха дIабаргбоацаш дег чу беннаб цунна жаIун профессецара безам.

Иштта дIадахар итт шу. Кастта ХамидовгIар дезал НГIАССР Наурски районе баха хьабаьхкар. Шоай йоккха йоаца цIен поартал тIаетта машина Калиновская яхача станицагахьа дIайийрзача, дог дика хинна волавелар Эльмарза. БIарг ма кхоачча дIаухкар бурунни аренаш. Ховш ма дий уж жена кхы дикагIйоаца даьгIенаш йолга.

Кастта кхоачашхилар цун уйла, В. И. Ленина цIерагIча колхозе воккхагIвола жаIу оттавир из. Дага а доацаш, дика дIаболабелар болх. ТIеххкхоачашйир тха даккхара план, хIара бIаь жийна тIехьа 104 Iаьхар хьалкхебир. ШоллагIча шерара хьокхамаш кхы а лакхагIа дар.

Къаьстта хьинаре къахьийгар 1970 шера. ХIара бIаь жийна тIехьа 144 Iаьхар хьалкхебир цо. Цу хана республике а дикагIбола хьокхам бар из.

ЦаI шоллагIчоа тара доацаш ух шераш. Цунга хьежжа дикагIа - вогIа хул даьгIенашкара буци кийчдаь доакъари. Цхьабакъда, хаоттам моллагIа хиннаб аьнна планаши социалистически декхараши кхоачаш ца деш цIаккха висавац Эльмарза. Доккхалдеш дувц цо ший рекордни хьокхамах. Из хилар 1983 шера — хIара устагIа тIера 7,5 килограмм тха а даьккхар, хIара 100 жийна тIехьа 167 Iаьхар хьал а кхебир цо.

Къахьегарга хьежжа доал сага сий. Из ва КПСС XXVI съезда делегат, цунна еннай Ленина, Къахьегама ЦIеча Байракха, Октябрьски революце орденаш, медалаш, «Сийлен хьайбаш леладер» яха цIи. КПСС Нохч - ГIалгIай обкома, парте Наурски райкома, колхоза партномен правленеи грамоташ. Кхозза ВДНХ доакъашхо хиннав из. Э. Хамидов къоначар хьехамча ва. Цунгара опыт дIаэцаш къахьега болабеннаб хIанз еррига вай республике бовзаш бола жаIуй, орденаши медалаши лелаеш бола Батаев Имрани Хаджимагомадов Умази.

КЪОНА ВАЛЕ А...

— Укх шера тха жа леладерашта юкъе хьалхалаттар Э. Хамидов вац, цо хьалкхеваь Хадумов Абубакар ва,— аьлар колхоза парткома секретара С - I. Мигиева. Ший хьехамчунца яхье а ваьнна, планах. 3,5 килограмм мара йоацача юкъера лаьрхIача хIара устагIа тIера 4,6 килограмм тха даьккхад цо, хIара бIаь жийна тIехьа 138 Iаьхар хьалкхебаьб.

Абубакар воккхагIвола жаIу ва. Цунца цхьана хьинаре къахьегаш ба сакманщикаш Газиханов Ризван, Абдулаев Ризван, Кахиров Сулиман, Бациев Ризван. Шоай кулгалхочо санна берригa низ дIалу цар социалистически яхье хьалхара моттиг дIа ца хецара.

М. КАРТОЕВ.

ОАЗИС

Шовзткъе итт эзар совгIа устагIа ларгеи 100 тонн тха даккхеи дезаш бар В. И. Ленина цIерагIча колхоза жа леладераш. Цу жех, кхоалагIа дакъа В. Н. Колесникова кулгалдеча шоллагIча фермана чудоагIаш да.

Шоашта хьалхашка латта декхараш кхета а деш, укхазара болхлой ханнахьа а дикка а кийчбелар жа ларгара. Цудухьа толамца шоай гIулакх чакх а даьккхар цар.

Сево новкъстал дир толам баккха? Цу хаттара жоп лохаш моттигерча болхлой культурно - бытовой хьалашка хьежар тхо. Эггара хьалха тха бIарг тIаззар ферма ков дар. Хоза кийчдаьд из. Укхаза я общежити, столови, цIе уголок. ХIаьта дIа-хьа мел хьежача агIа гаьнаш бIаргаяйча, гонахьа бокъонца оазис йолаш санна хеталу. Мел хоза да Iийне Iо а хайна, хIама яа, шахматехи шашкехи ловза, салаIа.

Дукха шераш дIадахад В. Колесников укхаза балха вена. Укх даьссача бурунни лаьтта хьалхара гаьнаш дIаегIар из ва. ХIанз ферма ков бокъонца йола сомий гаьний, зизай, декоративни кIотIаргий парк я. Мел тоам хул дега зиза теха латта Iажаш, боалаш, хьачаш бIаргабайча, михо ловзадеча жасмино бIарг хьаьстача. Болх бе а аттагIа хул.

Баркал йоах массане Колесникова беркатерча кулгашта.

К. АНАТОЛЬЕВ.

Наурски района дикагIболча доярках цаI я М. Кузьмина, Дикача хьокхамашца дIадоладаьд цо ер шу, чакхбаьннача ворхI бетта хIара Iаттагара 2956 килограмм шура яьккхай. ХIанз социалистически яхье шоллагIча моттиге я из.

АНТОНЫЧ

Иштта безаме а цхьалха а цIи йоаккх Иосиф Антоновичь Гробинеца. Цох лаьца юххье денз дувцаргда вай.

«Алпатовский» совхоза йиълагIча отделене хьатта нийсвелча, со цецваьлар цига иштта кийса а дика вIаштIехьбаьккха а болх беш хиларах. Ялат оттадеча складе сел, сиха бацар болх, 55 тонн хула кIа цIендаь даьннадар, дIаде мегаргдолча кхоачадеш кийчдаьдар. Мукх цIенбеш бар болхлой Финогенова Татьяна, Гусева Людмила. Цхьа хIама вIаштIехьа ца доалаш боахкар уж.

— Антоныч, дIадув ги цIенду машин болх бергболаш нийсъе еза, — аьлар цар.

ДIатIа а ваха, сиха тоайир машин Иосиф Антоновича. Сатийра кхалнаьха. Дошув санна дола ги цIенде доладир.

Балха керттера дакъа кхоач И. А. Гробинеца кулгалдеча хьатта коллективага. 9 шу да из цига балха вола. Иосиф Антоновича дика бовз цига болх беш бола нах, царех хIаранех дувцаргда ше ма дарра. Иштта дика йовз цунна хьаттара техника а. Бакъда шийх лаьца дувца раьза вац.

— «Фу дувцаргда аз сайх лаьца, малав со иштта вувцал?» — оал цо. Бакъда из вувца воагIаш, ший дIаьхача вахаре дукха хIама бIаргадайна, дикадараш карагIдийнна, нах дика боззаш а нахаца тарлуш а саг ва.

1952 шера Гробинец а волаш цар дезал Закарпатера Алпатово вербовкагIа баьхкача хана, цун пхийтталагIа шу мара дацар. Цун нана чIоаггIа цамогаш яр. Балха ваха вийзар цун. Совхозе нах тоъаш бацар. Цига болх беш хилар из 1955 шерралца, вешта аьлча эскаре ваххалца.

Гаьнарча Малхбоале Тайжача океана флоте гIулакх деш хилар из, флагмански кема тIа. Сатийна яцар цу хана дунен тIа. Довнаш а хулар, йоккхий талгIеш а хьовра. Бакъда Гробинеца ма доагтIара кхоачашдора Даьхенна хьалхашкара ший декхар. Массаза а походашкеи ученешкеи волаш дIадахар цун диъ шу. Дукха наькъаш дайзар цунна из ха йоаккхаш. Бакъда царна юкъера цо хержар Алпатове бода никъ.

Алпатове цIавеначул тIехьагIа, цунна езаелар Рая яха йоI. Кустдолча морякага хьожаш бар юртара дукха бола мехкарий. Бакъда Рая дикагIа хийтар цунна. Рая йоала а яь, хьоалчагIа дир.

Механизатор хила ловш хилар Иосиф. Цудухьа, совхозе болх беш, цхьа кIезига ха яьккхачул тIехьагIа Калиновски ГПТУ-2 (хIанзарча СПТУ-17) деша вахар из. Училище йистеяьккхачул тIехьагIа, трактор тIа балха вода. Ткъаь шера къахьегаш, нийс шера мара трактор тIа болх банзар цо. Цу шерашка массе а оагIорахьара ше дика хьагайта Гробинец совхоза администраций партномои цкъа бригадиралла оттавир, тIаккха отделене — механикалла. Бакъда, миччахьа ше хьожавой а, цIена кхоачашдора цо гIулакх. Ше коммунист хиларах тарра коллективе политически кхетам балара болх бора.

Кастта хьатта балха хьожавир из. Цига порядок яцар. План кхоачашъяцар, хIара 2—3 бутт массаза боал хувцар заведующеш.

— Совхоза отделене боахам тоабе аьнна Антонычаца балха тIа хьожадир тхо, — яхаш дувц цу хана хьатта болх беш хиннача В. П. Калистовас. — Антоныч къахьегара чIоагIа тIера а шийга де денна гIулакх бехктокхаме хеташ кхоачашдеш а саг ва. Цкъаза хьувкъам чуэцача хана 16—18 сахьата а дийнахьа болх бе безаш хул. ЦIаккха а со кIаьдвеннав алац цо. Наха юкъе нийсхо лелаеш ва.

Ший керттера болх барал совгIа, цо доккха дакъа лоац общественни вахара юкъе а. Из профкома член, политинформатор, халкъа тIахьожамхо ва.

— Аз тамаш ю долла хIама цун де кхувш хиларах,— яхаш дIахо дувц Валентина Петровнас. — Масала, селхан геттара IуйрийнaIа вахар Антоныч директор волча. Шийтта сахьата дийнахьа болх беш ба хьаттара нах. Хьаллаца беза уж морально а матеирально а. ХIанз цхьацца килограмм лаьтта яздоре бакъахьа дар царна», — иштта къамаьл хилар цун директорца. Ше аьннар кхоачаш ца деш дIа а ваханзар. Нагахьа санна хIара кулгалхо шийцарча наьха Антоныч санна йоакхо еш валаре, коллективо болх дикагIа бергбар. Цунца хьатта болх беш бола нах цо аьннар деш ба, из шоай дагара саг воландаь.

В. П. Калистова (хIанз отделене управляющи я из) хьажа езаш хул комсашка, кхашка йийнача кхыча культурашка, ферме. Бакъда хьаттарча балха сагата хила езац цун — цига Иосиф Антоновича гIулакх дика дIахьоргда. Хьатта йизза порядок я, цIена я. Шоаш кхо ца беш къахьег цига А. Г. Стаховскаяс, К. Абдуевас, Г. И. Кузнецовас. Делкъийга хIама юача хана а, технико бу болх сацийтац.

Ше хватта болх беш доаккхача укх нийс шера цкъа отпуске хиннавац из. Цамогаш вар аьнна, ше дIалелалуш хилча, балха тIа воацаш висац из. Нахах ца тешаш хилар дац из. Иштта я цун оамал.

А. КУКУШКИН.

ДЕЗАЛ ХЬАКХОЛЛАРА КЪАЙЛЕ

«Фу де деза хье наха везавалийтара?» — иштта цIи йолаш яр Ленински преме лауреата, просвещене болхлой Цlен кагирхой театро оттаяь спектакль. Дукха ха йоаццаш цун премьерз хилар.

Из ший тайпара постановка я. Цо дувц къонача дезала хьаштех, цун юххьанцарча халонех. Цхьан спектакле вIашагIкхет дуккха сценаш, миниатюраш. ТIеххьара цхьа произведени а хиле дIаовтт уж.

«Безам» яхача А. Трофимова миниатюрас дувц кагий нах вIашагIкхетарах цар дегашка безам сомабаларах. «Сага ший хьашт» яха С. Смирнова сценка йоIах бIарг тоха водача зIамигача сага тIакхача йиш йолча халонашта хетаяь я. Юххера а вайна гу цхьана баха хайшача къоначар вахара сурташ. Царех дувцаш я «Прачечная», «Лор-р-р», «Дарба дер», «Унахо, волча вагIа!» яха миниатюраш.

Безам боха тарлуш ба, хIана аьлча вIашагIкхийттача наха хIанз а кхетадаьдац шоаш баьккхар мел бехктохаме гIа ба. Цу гIулакха хетаьй «Къоначар диалог» яха сценка. Безам чIоагIбалара новкъарле еш да быта хвалаш а. Спектакль оттаяраша а миниатюрий автораша а къайлакххахьац цу даьнъе нийслу кхоачамбоацараш. Къаьгта дувц дох артисташа Дзбоева Терезас, Юсупова Аьсета, Воронкина Ларисас, Дружинин Александрас, Барабанова Аннас, Пархоменко Сергея, Бариева Дибас, Колпиков Юре.

Цу спектакла цхьадолча доакъошка хьежаб Грозненски гарнизона бIухой, Шалински, Назрановски районашка баха нах, «Беной» яхача турбазе салоIаш бола вай республика хьаьший.

Спектакло дукха хаттараш оттаду къоначарна хьалхашка. Царех цхьадараштa жоп а лу.

М. ТУТАЕВА.

Малгобек фашистех мукъаьккха 45 шу дизарга

ТУРПАЛА ХА

Укх деношка Малгобека улицашка каст-каста го йиш яр бIухой гIирс бувха, орденаши медалаши яда ха яха нах. Уж баьхкабар вай мехка тайп-тайпарча миIингашкара. Шовзткъен пхиъ шу хьалха укхаза, города юхерча лакхаленаш тIа, бутув кхера санна духьалъайттаб ужи цар новкъостийи Грознера мехкдаьтта промыслаш дIалаца гIерташ шоай берригз низ оарцагIбаьккхача гитлеровски гIаьрахошта. Кхы дIахо вахавац моастагIа.

— Дукха къахьийгад оаха Малгобеке денали майрали гойтача наьха цIераш меттаоттае гIерташ, царех дийнабисаращца бувзам оттабеш, — аьлар городерча тIемен къахьегамен сийлен музея директора Б. Чербижева. — Цу гIулакха хетаяь дукха къахьегамен сийлен музея ХIанз, гитлеровцаш Малгобекера юхаларьхка 45 шу дизар деэдеш, царга дукхагIчарга письмош дахьийтадар оаха цу гIулакха хетаяьча мероприятешка дакъа лаца тхоай городе дувла аьнна. Ветеранаш раьза хилар вIашагIкхета.

Бокххача безамца тIанйцар ветеранаш Малгобека партийни, советски, комсомольски органий кулгалхоша, общественностo, дешархоша. Района дукхача къахьегама коллективашца вIашагIкхийтар хьаьший. Шоай тIемо мерцача къоналахи котало яьккхачул тIеххьагIа хиннача вахара наькъахи дийцар цар. Цу тайпара мероприятеш чакхъяьлар М. Горькен ГI. Ахриевен цIерагIча, «Кавказ» яхача совхозашка, Вознесенскерча газ чакхйоаккхача заводе, бурув тохара балхий управлене, маькх еча заводе, кхыча предприятешкен организацешкен.

Доккхалдеш дувцар ветеранаша Малгобек укх тIеххьарча хана тоалуши хозлуши латтарах. Из къахьегамхой кулгаша яьккха котало я. ДIахо а цу даькъе хинаре болх бе тIахьийхар цар городе а районе а баха нах.

Хьаьший хилар районерча дуккхача тIема сийлен моттигашка. Уж укхаза кIезига яц. Массанахьа го йиш я лирача деношка шоай вахар кхо ца даьрий вежарий кашшамаш, цар цIераш тIаязъяь обелискаши аламбекъаши.

Дукха дагадехар Малгобеке йолаш Е. Ф. Кузьмина-Сысоевана. Фински а Сийлахь - боккхача Даймехка а тIемий доакъашхо я из. Даьхен денал долча йоIа еннай ТIема Цlеча Байракха орден, «За отвагу» яха медаль, кхыдола совгIаташ. Дог чIехкаш дийцар цо укх турпалерча моттиге лийгача ший новкъостех.

— ТIема шераш гаьнадоалаш доагIа, кIезигбеннаб цун ийрча сурташ бIаргадайна нах, — аьлар отставке волча майора, тIема ветерана М. А. Петрова. — Таханара вай керттера декхар — машара тIехьа къовсам лоаттабар.

Цу хьакъехьа дар 129 стрелкови полка лоро А. А. Востникова, разведчика А. А. Мальцева, бIухочо А. А. Шахвердова, кхычар дийцар.

ТIеххьара Серго цIерагIча парке йолча Сийлен мемориала юхе митинг хилар. Из хьайийллар Малгобекски горисполкома председателa Х.-Б. Ю. Цороева. КПСС горкома шоллагIча секретара М. Б. Акмурзиева дийцар шовзткъен пхиъ шу хьалха укхаза лаьттача тIема турдаIах, цига денал гойтача нахах, малгобекчанашта цар цIераш еза хиларах.

129 стрелкови дивизе ветераний Совета председатела В. Г. Сартакова дийцар мел лоархIаме моттиг дIалоац ветераний боламо къона тIехье коммунистически догуйла йолаш, патриотически сакхетам болаш хьалхееча. Малгобекчанашта дег тIара баркал оалаш къамаьл дир запасе волча майора М. А. Петрова. «ТIема - патриотически болх дIахо а иштта дIабахьа аьттув балба шун», — аьнна ловца баьккхар цо.

Района комсомольций, кагирхой, пионерий цIерагIа дош аьлар ВЛКСМ Малгобекски горкома секретара И. Аванесова. Гулбеннарапа тIоараш тохаш тIанийцар тIемен къахьегамен ветерана Г. Г. Медведева, 129 стрелкови дивизе санинструктора Н. А. Дичкой, № 3 йолча юкъерча школа дешархочо, юноармейца Ф. Ибрагимовас даь къамаьлаш.

М. ЭРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: Сийлен мемориала юхе, зизаш дохкаш ба тIема ветеранаш.

Б. БАБХОЕВА сурт.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

КЪОНА ДИРЕКТОР

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен Университета студент волаш вIалла дага а дацар Хашагульгов Башира ше укх гаьнача лоамашта юкъе уллача юрта кхоачаргва аьнна. Цунна ловра ше ваьча, да-нана дахаш долча Яндаре хьехархо хила. Амма, Къулбаседа-ХIирий АССР Пригородни районе гIалгIай мотт хьехаш бола хьехархой кIезига ба, цудухьа из гIулакх школашка ледара латт, аьнна цу района кулгалхоша хоам бича, эггара хьалха цига баха лайнача студенташта юкъе вар Хашагульгов Башир. Башира оамал я халагIча хила гIерташ. Иштта кхаьчар из Ангуштарча школе. Шийна тIадилла гIулакх хала долга цо кхетадацар ала йиш яц. Бакъда укхаза вIалла цунна ца хийттача тайпара кIалбисабар из болх.

Юххьанца деиз дIадоладе дийзар дерригa: учебникаш Iалашделга, методика вIаштIехьйоаккхилга. Кхы цхьаькха а дар. Юххьанцарча классашка деиз бераша гIалгIай мотт Iомабаь ца хилар бахьан долаш кхыча школашка лелаеш йола программаш укхаза пайдана яцар. Уж лаха, кхычахьара хьая моттиг а яцар. Цудухьа къонача хьехархочунна еррига программаш ший вIаштIехьъяха йийзар.

Школа берригача дешархошта (укх школе гIалгIай мара кхыча къамех бераш дац) цхьатарра алфавит Iомаде волавелар Башир. Цу юкъа дика новкъостал хилар цунна Дударов Мажит цу школе нийсваларах. Из а вар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет яьккха. Дика хIама карагIдаьлар цу шин зIамигача сага. Цкъа-дале, еррига школе дешара процесс вIаштIехьа яьккхар цар. Цул совгIа, Башира кIалтохарах лата Iомабу секци вIашагIъеллар. Мажит а висанзар урокаш чакхъяьлча де хIама доацаш. Цо хьайийллар литературни кружок.

Сиха дIайода ха. ДIадаьлар шу. Школерча хьехархоша, районерча кулгалхоша, бераша — массане лоархIаш вар Башир. Лакха дар цун сий. Цунца дувзаденна хургдар-кх завуч воацаш школа йнсача еррига коллективо цхьатарра завуча декхараш цунна тIадахкалга. Уж дика кхоачашде вIаштIехьадоалар Башира, бакъда, завуча болх цо дукха бинзар, эскаре гIулакх де вахар из.

Эскаре волаш а школацара бувзам хадаанзар цун. Каст-каста воагIар из школе (ший иразагIа гаьна нийсвеннавацар Башир), дIанхьан каьхаташ ухийтар. Салташта юкъе а дикагIчарех вар, шоай роте старшина хилар дукха ха ялалехьа. Къона салтий Iомабеш, порядок, дисциплина доаттаеш, вешта аьлча, школе хинна хьехархо волаш чакхваьлар Башир цу юкъа а. ЦIаваха ха хьатIакхаьчача командираш чIоагIа догдоахаш бар из прапорщик волаш укхаза вусилга, амма цун уйла школе мара сацацар.

Цхьан дийнахьа перемеах берий зовне цIогIарч даьллар школе. Арабаьннача хьехархошта бIаргавайра гобаькха бераш а долаш, велакъежаш воагIа старшина. Хувцавеннавацар Башир, бакъда, цхьа хIама дар эргадаьнна — хIанз укх школа директор вар из.

Укх деношка кердача шерага школа кийчъеш ва Башир. Йоккха ремонт яьй цо укхаза. Ялх шу даьннараш ба хIанз школе боагIаш. Шоай тайпара я царна эшаш йола гIишлош—Iобувша, ловза моттигаш. Из деррига укх школе хургдолаш да.

ЦхьоалагIча сентябре дерригa бераш хьагулделча царга хьежаш хургья дика тоаяь школа, цхьа барт бола хьехархой коллектив, царна дукха веза къона директор.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

ТУРКМЕНСКИ ССР. Геттара дIайхача каракумски трассаш тIа тохкамаш деш латт «Запорожец» яхача автомобилий кердача ноахало. «АвтоЗАЗ» яхача объединенера тохкамхой группа «ЗАЗ-1102» яхача кердача машина ерригача узлаша йIовхалах болх мишта бу хьожаш я.

СУРТА ТIА: «Запорожец1102» Транскаракумски трасса тIа.

А. ТУМАНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

СПОРТ

ДИАЗЗА КОТВАЬННАВ

Франце, Клермонферран яхача городе, дIахо йолх ший лоIаме кIалтохарах йолча дунен чемпионата яхьаш. Цига дакъа лоцаш ва вай мехкахо А. Вараев. Юккъанарчу дитта вIашагIкхетар толам баьккхаб цо.

ДОШО МЕДАЛЬ

Новочеркасске чакхъьал вахл кагирхойн юкъера Ерригсоюзни футбольни чемпионат. Российски Федераце вIашагIкхетарехь команда мугIарашка вар вай мехкахо Шельдишев Сергей. РСФСР командас чемпиона цIе яьккхар.

А. ИЗМАЙЛОВ.

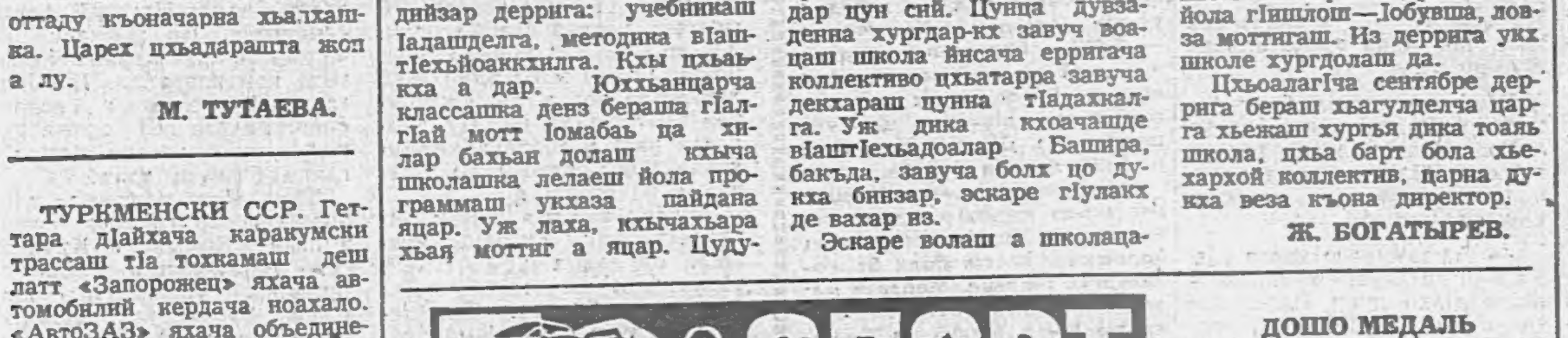

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк.

6.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Декалахь илли». Радиоконцерт. 14.00. «КIай ладья». Шахматий клуб. 15.00. Екаш я духовой оркестр. 18.00. «Гвардеец» яхача Грозненски гарнизона ансамбла концерт.

1 Мая цIерагIа беш.

8.00. Городской книгаш дезарий клуб. Книгай выставка. Книга хувцар. Книгай лотерея.

В. И. Ленина цIерагIа ДК.

19.30. «ВIашагIкхетар». яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК.

16.00. «Историен оагIонаш хьалусташ. Журнал.

Химикий ДК.

10.00. «Нийсархо» яха салоIача ден клуб. «Дерригa дезал дувла» яха ловзара программа. 16.00. Спортивни яхьаш. 17.30. «Кастта школе даха деза». Радиожурнал.

«Красный молот» завода ДК.

17.00. Iалам дезарий клуба консультационни пункт. 17.30. «Къайленийн тамашийна хIамайи дунен тIа». яха кинохьокхар. 18.00. «Машиностроитель» яха ахкан кинотеатр. ДIалокх Нохч-ГIалгIай госфилармоне симфонически оркестро. «И. Штрауса йовзаш йола ашараш».

Пролетбата цIерагIа ДК.

10.00. Болх беш я аттракционаш. 11.00. «Чебурашкай доттагIий». Киноклуб. 13.00. Кагирхой цIей. 15.00. «Бераш машарах». Берий асфальта тIа урташ декхара конкурс. 17.00. «Нежность» яха литературно-ашарий калейдоскоп.

«Оргтехника» объединене ДК.

10.00. «Вай цхьан лаьтта дах» яха берий суртий выставка. 10.00. «Малх» яха ловзара клуб. 10.00. «Росинка» яха берий кинотеатр. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

М. Горьке цIерагIа клуб.

9.00 «ЦIералг» яха ловзара клуб. 10.30. «Сийг» яха берий кинотеатр. «Моаршал да хьога, школа!». 16.00. «ЦIей дезде дувла дерригa дезал цхьана». 17.30. «Ца мелача вахара хьисапа тIехьа» яха кинолекторий.

В. Маяковске цIерагIа клуб.

10.00. «Малх» яха берий клуб. 17.00. Бокъо лораяра органий болхлоща вIашагIкхетар. «Малар меларя зулам дари» Беседа. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

КIИРАНДИ

В. И. Ленина цIерагIа майда.

10.00. «Моаршал да хьога, гуйре!». Ерригсоюзни знаней Ден хетадаь цIей.

Театральни майда.

11.00. С. М. Кирова цIерагIча парка аттракционаш я болх беш.

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк.

Ерригсоюзни знаней Ден хетадаь халкъа ловзараш. 6.00. «УнахцIено» яха клуб. 10.00. Болх беш я аттракционаш, дIа-хьа кхухьа буфеташ, кафе. 10.00. «Дешара шераш хоза да». Радиоконцерт 10.00. Клубий, кружокий, ДОСААФ объединеней хьокхара выступленеш. 14.00. «КIай ладья». яха шахматий клуб. 15.00. Екаш я духовой оркестр. 16.00. ЧИГУ, ГНИ, пединститута городской кагирхой клубий объединене коллективий концертни выступленеш. 18.00. Нохч-ГIалгIай госфилармоне симфонически оркестра концерт.

1 Мая цIерагIа беш.

Городской книгаш дезарий клуб. Книгай выставка. Книгаш хувцар. Книгай лотерея.

В. И. Ленина цIерагIа ДК.

11.00. «Фаьлгийн приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 19.30. «30 баьннарашта...». яха салаIара сайре.

В. И. Ленина цIерагIача ДК парк.

10.00. Ловзараш, викторинаш, яхьаш. В. И. Ленина цIерагIча ДК художественни самодеятельноста, Заводской района клубни учреждений концерташ. Болх беш я школана эшачча хIамай, кхыча товарий, книгаш дохкаш ярмарка, дIа-хьа кхухьа буфеташ.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК.

10.00. Шахматех, шашкех, истола тIарча теннисах йола яхьаш. Дзюдох хьокхара выступленеш. Футболах физически культуран коллективий командашта юкъера яхьаш. 14.30. Революционни, тIема, къахьегама музее гIолла экскурси. 15.00. «Къона ленинхо» яха берий кинотеатр. «Знаней Ди — массане а хIаране а цIей». 18.00. «Спортивно-оздоровительни комплексаш дегIаахар». Даьшта-воаношта дола киножурнал. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа ДК.

12.00. Знаней Денна хетадаь цIей. 13.00. «Мультик» яха клуб.

Химикий ДК.

10.00. «Знани — низ». Книгай выставка. Берий кхоллама выставка. «Моаршал да хьога, школа!» яха берий асфальта тIа сурт диллара конкурс. 11.00. Знаней мехкара кинопутешестви. 11.00. Спортивни яхьаш. 16.00. Екаш я духовой оркестр. 18.00. Вокально-инструментальни ансамбла концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода ДК.

13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Моаршал да хьога, школа!». 17.00. «Вайн Октябри» яха документальни фильмай фестиваль.

Пролетбата цIерагIа ДК

11.00. Берий ловзараши, конкурсаши, яхьаши. 14.00. «Чебурашкай доттагIий» яха кинотеатр. 16.00. «Сакъердаме бераш». Игротека. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа ДК парк.

10.00. Спортивни яхьаш ловзараш, массовкаш, викторинаш. 16.00. Пролетбата цIерагIа ДК-и Старопромысловски района клубни учреждениш кийчъяь концертни программа. Болх беш дIа-хьа кхухьа буфеташ, ярмаркаш.

«Оргтехника» объединене ДК.

9.00. «Iадика хийла, ахка —моршал да хьога, класс!». 10.00. Знаней Ден хетадаь цIей. 11.00. «Дищденна парташ». Ловзара программа. Спортивни яхьаш. 12.00. «Сакъердаме старташ», «Машари вайн» яха асфальта тIа сурт диллара конкурс. 13.00. Мини-футболах йола яхьаш. Мультфильмай демонстраци. 15.00. Котъяьннача командашта совгIаташ дIадалар. 19.30. «Цхьаькха цхьа шу доккхагIа хиннад вай». яха йоккхийча классашкарча дешархошта сайре.

М. Горьке цIерагIа клуб.

20.30. Кагирхой салаIара сайре.

В. Маяковске цIерагIа клуб.

10.00. «Кулга говзал йоала нешаш» яха клуб. 12.00. «Моаршал да хьога, школа!» Берий утренник. 16.00. «КIай ладья» яха клуб.

Редактора зам. **М. М. ХАМХОЕВ.**

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Шахтера Денга». «Трудный пласт». Телевизионни документальни фильма премьера.
9.05 — Мультфильмаш: «...И ту любовь тебе дарю», «Подари тепло», «Живут они рядом». (Молдави).
9.35 — «Хьайна ховр хьадувца». Якуте хинна эрсий литератураи искусстваи денош.
10.15 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
11.00 — Дай-ноаной ди — шоатта.
12.30 — Халкъа творчества ШоллагIа Ерригсоюзни фестиваль.
13.00 — «Дийна Iалам».
14.00 — «ДоттагIие». Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «ТIоми машари». Художественни фильм. 1-гIа сери. «Андрей Болконский».
17.00 — ЛоIаме латар. Дунен чемпионат. Францера передача.
17.35 — «Если б генералы всей земли». Мультфильм (Молдави).
17.45 — Телевизионни документальни фильма премьера. «Большая нефть».
18.45 — «СелаIад» яхача дунен халкъашта юкъерча халкъа творчества телепрограммай фестиваль. «Театр теней». (Малайзи).
19.00 — Сийлахьча Октябра юбилейга. Историен доврдоаца мугIараш. «Цхьан шера нийсди». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройкаи прожектор».
21.50 — «Шоаттден сайрийна». «Сопот-87».
23.20 — Боккхийчарна мультфильмаш: «Брак», «Iовдалча марах бола фаьлг».
23.40 — «Кердадараш».
23.45 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Малх чуккета цIа». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Iуйрийнара почта». Музыкальни программа.
9.30 — «Новкъост Иннокентий». Художественни фильм.
10.55 — Ерригроссийски илле цIей. Кировера передача.
11.45 — «Топинамбуры». Бераштa телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш.
14.00 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
14.10 — Э. Брагинский. «Авантюристка». Горьковски комеде театра спектакль.
16.10 — Мультфильм.
16.20 — «СалоIача сахьаташ».
16.40 — «Лермонтови вай мохки» (нохчий меттала).
17.10 — Киножурнал.
17.20 — «Вас ожидает гражданка Никонорова». Субтитрашца художественни фильм.
18.45 — Спортивни программа. Академически гребля. Дунен чемпионат. Данера передача. Волейбол. Дунен халкъашта юкъера турнир. МаIанах. СССР сборни — Болгаре сборни, США сборни — Япone сборни. Яйгача атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача. Перерыв йолча хана — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — Кхоанарча передачай программа.
21.50 — Ф. Шуберт. «Шийтта вальс». ДIалокхар дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреат В. Камышев (фортепьяно).
22.00 — Футбол. Новкъосташ ха матч. Югославе сборни — СССР сборни. Югославера трансляци. Перерыв йолча хана (22.45) — «Кердадараш».

30 АВГУСТ

ШАХТЕРА ДИ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйрийнара почта». Музыкальни программа.
11.30 — «Реставраторца Александр Поповца хинна къамаьлаш». Телевизионни документальни фильма премьера.
12.20 — «Ералаш». Берий сакъердаме журнал.
12.30 — Ашарий киоск.
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — «ТIоми машари». Художественни фильм. 2-гIа сери. «Наташа Ростова».
16.20 — ЛоIаме латар. Дунен чемпионат. Францера передача.
17.05 — Артене дунен халкъашта юкъера берий фольклорни фестиваль.
17.50 — «Коапп. Всюду жизнь». Мультфильма премьера.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Тихие воды глубоки». Художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
Перерыв йолча хана — (19.50) — «Кердадараш».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройкаи прожектор».
21.50 — «Футбольни обозрени».
22.20 — «Тум-Балалайка» в Америке». Телевизионни документальни фильма премьера.
22.50 — «Кердадараш».
23.00 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка с ДIаотта!».
8.15 — Шахтера денга. «Там, на шахте угольной...». Телевизионни документальни фильм.
8.45 — «Созвучие». Фильм-концерта премьера (г. Ашхабад).
9.15 — «Эрсий къамаьл».
9.45 — Дунен музыкальни культура гаIзера Д. Шостакович. № 1 йола виолончели оркестрацара концерт.
10.15 — Литовски телевидене программа.
11.45 — «Са неш». Телевизионни художественни фильм.
13.00 — «СелаIад» яха Дунен халкъашта юкъерча халкъа творчества телепрограммай фестиваль. «Театр теней». (Малайзи).
13.15 — Мультфильмаш: «Конец черной топи». «Веселая карусель».
13.45 — Къаман театрий фестиваль. «Ойн..» («Зеркало»). Хамзай цIерагIча Узбекски Пачхьалкхен академически драма театра фильм-спектакла премьера. Автор — У. Назаров.
15.15 — «Гуш дар — теша хала дар».
16.20 — «Позици». Сага духовни вахарах Ерригсоюзни художественно - публицистически программа.
18.05 — Спортивни программа. Баьца тIара хоккей. Европа чемпионат. МаIанах. «Динамо» Центральни стадиона зIамигача спортивни арена тIара передача. Говраш хехна спорт. Дунен халкъашта юкъера яхьаш. Московски ипподромера передача. Академически гребля. Дунен чемпионат. Данера передача. Волейбол. В. И. Савина сийна хетаяь дунен халкъашта юкъера турнир. МаIанах. Франце сборни — СССР сборни, Куба сборни — США сборни. Таллинера передача. Ейга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача. Перерыв йолча хана — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха»
21.40 — Кхоанарча передачай программа.
21.50 — «Къамаьл дувца хьаст». Художественни фильм.
23.15 — «Кердадараш».

31 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Футбольни обозрени.
9.05 — «ТIоми машари». Художественни фильм. 1-гIа сери. «Андрей Болконский».
11.25, 16.00, 17.25 — «Кердадараш».
16.15 — Фильм - бераштa. «Единица» с обманом».
17.30 — «Эрсий къамаьл».
18.00 — «Са хьамсара Даймохк». Фотоконкурс.
18.05 — Ерригсоюзни хьехархой съезда наькъадолхаш. Московски августовски педсовет.
18.15 — Сихдар. Цхьан авторейда хроника. Бахача наькъа автотехобслуживанех. 2-гIа передача.
18.45, 22.30 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Проблемаш — лехамаш — соцамаш».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройка прожектор».
21.50 — «Телехьажархочун спутник».
22.45 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — ДIалокх Узбекски радиои телевидене камерни оркестро.
8.50 — Андерсена фаьлгаш.
9.35 — «За черту привычного». Телевизионни документальни фильма премьера.
10.10 — «Берашта оакхарех». Ленинградера передача.
10.40 — «Тхоца хьаде, оаха санна хьаде, тхоя дикагIа хьаде». ГДР-ра передача.
11.40 — Доазол дехьарча фильма экран. «Только вперед, Вьетнам».
13.00 — Юртбоахама знаней университет.
13.30 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
14.30 — «Кердадараш».
16.10 — «Моаршал да хьога, школа!» (нохчий меттала).
16.20 — В. Приемыхов. «Любимец публики». Горькерча комеде театра спектакль.
Перерыв йолча хана — «Кердадараш» (нохчий меттала).
18.20 — «Оффай, ер наькъаш!». Городерча наькъий хьалах.
19.20 — Мультфильм.
19.30 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.45 — «Толамах хьахулар» (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25 — 30, Грозне 28 — 30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, ломма догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 11 — 16, дийнахьа кхоана — 25 — 30, ломма — 17 — 22 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДIАДОЛАДАЛЬД 1988 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА
Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоанеига дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителан — 2-85-07; бехктохама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностан транспортан — 2-75-81, 2-65-01; юрта бахамна — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; кехатийн — 2-85-64; машинисткин бюро — 2-89-51; корректорийн — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02327. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3099.